

LEIRILTÄ ELÄMÄÄN- **Toiminnallinen leiri laitosnuorille**

**Anna Kosunen
Tiina Savolainen**

**Opinnäytetyö
Helmikuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) Anna Kosunen Tiina Savolainen	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 89+9	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Leiriltä elämään - Toiminnallinen leiri laitosnuorille		
Koulutusohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Marjut Katajavuori-Vartiainen ja Eero Tapaninen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa toiminnallinen leiri lastensuojelulaitoksessa asuville 14-18-vuotiaille nuorille. Leirin teemana olivat sosiaaliset taidot ja itsenäistyminen. Leiri toteutettiin yhteistyössä Lotilan ja Palokan nuorisokotien kanssa. Tavoitteena oli myös yhteistyön lisääminen nuorisokotien kanssa. Taustateorioina käytimme sosiaalipedagogiikan eri työmuotoja joita sovelsimme käytäntöön. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena toimintatutkimuksena. Leirille osallistui yhteensä kuusi nuorta ja kuusi ohjaajaa kahdesta nuorisokodista. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin aktivoivaa osallistuvaa havainnointia sekä taustatieto- ja palautekyselyjä. Neljän päivän mittaisen leirin aikana toimittiin pienryhmissä tehden erilaisia teemoihin liittyviä harjoitteita. Leiriprojektimme osoitti että tämän kaltaisen leiritoiminnan avulla on mahdollista tehokkaasti harjoitella sosiaalisen- ja itsenäisen elämäntaitoja. Toteutettua leiriprojektia voidaan tulevaisuudessa käyttää soveltaen vastaaviin projekteihin.		
Avainsanat (asiasanat)		
Muut tiedot		

Author(s) Anna Kosunen Tiina Savolainen	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 89+9	Language finish
	Confidential ☐ Until _____	
Title From camp to life – functional camp for youngsters living at the foster care		
Degree Programme Bachelor of Social Services		
Tutor(s) Marjut Katajavuori-Vartiainen ja Eero Tapaninen		
Assigned by		
Abstract The goal of this thesis was to put into effect a functional camp for youngsters aged 14-18 who live at child welfare institutions. The themes of the camp were social skills and becoming independent. Youngsters practised these skills during the camp. The camp was realized in collaboration with Lotila and Palokka youth homes. The aim was also to increase co-operating between youth homes. The thesis was put into effect as qualitative activity analysis. There were six youngsters and pedagogues taking part in the camp. The examination material was collected by activating participant observing and by background- and feedback questionnaires. During the four days of camping the exercises, which were based on the main themes at the camp, were done in small groups. The camp project showed that there is a demand for similar directed camp activity at Jyväskylä area. It is also found that it is possible to practise different kind on social and daily skills by camp and small group activity. In the future the model of this project can be used as a pattern for similar projects.		
Keywords Social skills, activity analysis, camp activity, group, child welfare institutional care, social pedagogical work		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

JOHDANTO

1. TUUMASTA TOIMINNAKSI – PROSESSIN KUVAUS	3
2. TUTKIMUSTEHTÄVÄT	6
3. LEIRILÄISTEN VALINTA.....	7
4. TAUSTATIETOJEN KARTOITTAMINEN.....	8
5.1 KYSELYN LAADINTA JA TOTEUTTAMINEN	8
5.2 AINEISTON ANALYSOINTI	10
5.2.1 Tiivistelmä taustatietokyselyn tuloksista.....	11
5.3 TULOSTEN POHDINTAA.....	22
5. NUORUUS.....	23
6.2 NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT	24
6.3 NUORI, PERHE JA ITSENÄISTYMINEN.....	25
7 MITÄ TARKOITETAAN LASTENSUOJELULLA.....	26
7.1 AVOHUOLLON TUKITOIMET	27
7.2 HUOSTAANOTTO	27
7.3 SIJAISHUOLTO.....	28
7.3.1 Lastensuojelun laitoshuollon taustaa	29
7.3.2 Lotilan nuorisokoti.....	31
7.3.3 Palokan nuorisokoti.....	31
8 YKSIKKÖKOHTAISESTA TYÖSTÄ YHTEISTYÖHÖN?.....	32
8.1 HILJAINEN TIETO	33
9 ELÄMISENTAITOJA OPPIMASSA.....	34
9.1 SOSIAALISET TAIDOT	35
9.1.1 Sosiaalisten taitojen oppiminen	37
9.2 SOSIAALIPEDAGOGINEN TYÖOTE.....	38
9.3 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN.....	40
9.4 YHTEISÖKASVATUS	42
9.5 ÄRJEN PEDAGOGIIKKA	44
10 TAVOITTEENA RYHMÄ.....	45
10.1 RYHMÄYTTÄMINEN	47

11 HAVAINNOINTI TUTKIMUSMENETELMÄNÄ.....	51
11.1 AKTIVOIVA OSALLISTUVA HAVAINNOINTI ELI TOIMINTATUTKIMUS	52
12 LEIRIELÄMÄÄ	52
12.1 OHJAUSKÄSITYS	53
12.2 LEIRIPAIKAN KUVAUS	54
12.3 LEIRIRYHMÄN KUVAUS	54
12.4 LEIRITOIMINNAN KUVAUS.....	55
12.4.1 LEIRISÄÄNNÖT	56
12.4.2 Tullaan tutuiksi	57
12.4.3 Itsenäistymisen polulla.....	58
12.4.4 Tuntemuksia tutkimassa	63
12.4.5 Kotiin lähtö	65
13 PALAUTEKYSELY.....	65
13.1 PALAUTEKYSELYN TULOKSET	67
13.2 YHTEENVETO KYSELYN TULOISTA.....	70
14 TEORIA KOHTAA KÄYTÄNNÖN – ARVIOINTIA LEIRIKOKEMUSTEN POHJALTA.....	73
14.1 SOSIAALISET TAIDOT	73
14.2 SOSIAALIPEDAGOGINEN TYÖOTE.....	75
14.3 ARJENPEDAGOGIIKKA	76
14.4 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN.....	76
14.5 YHTEISÖKASVATUS	77
14.6 RYHMÄYTTÄMINEN	78
14.7 OMAN OHJAUKSEMME ARVIOINTIA	79
14.8 AKTIVOIVA OSALLISTUVA HAVAINNOINTI	81
14.9 KÄYTÄNNÖN KEHITYSIDEITOITA	82
15 LOPUKSI.....	84
LÄHTEET	85
Liite 1.Taustatietokysely.....	90
Liite 2.Leiriohjelma.....	94
Liite 3.Toimintojen kuvauksia.....	96
Liite 4.Itsenäistymisrata.....	98

JOHDANTO

Jokainen meistä tarvitsee sosiaalisia taitoja selviytyäkseen erilaisista elämän mukanaan tuomista tilanteista. Sosiaalisten taitojen oppiminen alkaa hyvin varhaisessa vaiheessa ja ne ovat tärkeitä eri yhteisöihin ja koko yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta. Lapsuus on näiden taitojen oppimisen kannalta merkittävää aikaa, mutta niitä on mahdollista vahvistaa läpi elämän. Arjessa tapahtuvan oppimisen lisäksi on kehitelty paljon erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla sosiaalisia taitoja voidaan ohjatusti harjoitella.

Opinnäytetyömme aihe nousi yhteisestä kiinnostuneisuudesta työskennellä lasten ja nuorten parissa. Molemmilla oli takanaan harjoittelu lastensuojelulaitoksessa, joka oli nostanut esille monenlaisia ajatuksia ja kysymyksiä lastensuojelutyöstä ja sen kehittamisestä. Olimme havainneet, että Jyväskylän alueen lastensuojelulaitosten yhteistyö oli vähäistä. Laitosjohtajien säännöllisten tapaamisten ja laitosten yhteisten sählyvuorojen lisäksi yhteistä toimintaa ei juuri ollut. Halusimme selvittää olisiko yhteistyötä mahdollista lisätä ja onko sen lisäämiselle edes tarvetta. Toinen keskeinen tekemämme havainto oli laitoksissa asuvien nuorten sosiaalisten taitojen heikkous. Huomiomme kiinnittyi erityisesti itsenäistymisvaiheessa oleviin nuoriin ja pohdimme olisiko sosiaalisia taitoja mahdollista vahvistaa entistä tehokkaammin.

Idean toteutuksen kannalta oli mielenkiintoista, että toinen meistä opiskelee sosiokulttuurisen työn ja toinen varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogisen työn suuntautumisvaihtoehdossa sosionomi (AMK) koulutusohjelmassa. Pohdintojen kautta päädyimme toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen. Lopulliseksi ajatukseksi muotoutui järjestää sosiaalisiin taitoihin painottuva nelipäiväinen kesäleiri itsenäistyville laitosten nuorille yhteistyössä useiden Jyväskylän ja maalaiskunnan nuorisokotien kanssa.

1. TUUMASTA TOIMINNAKSI – prosessin kuvaus

Aloitimme varsinaisen opinnäytetyön suunnittelun tammikuussa 2005, jolloin ryhdyimme määrittelemään leirin tavoitteita ja sisältöä. Loimme karkean suunnitelman käytettävistä menetelmistä, käytännön järjestelyistä sekä leirin rakenteesta.

Kun alustava suunnitelma oli valmis, ryhdyimme kartoittamaan nuorisokotien kiinnostuneisuutta osallistua tämänkaltaisen leiritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen yhteistyössä muiden nuorisokotien kanssa. Tammikuun puolella välissä otimme puhelimitse yhteyttä yhdeksään Jyväskylän kaupungissa ja lähialueilla sijaitsevaan kunnalliseen sekä yksityiseen nuorisokotiin. Puhelinkeskusteluiden perustelleella saimme kutsun tulla esittelemään projektiamme seitsemään yksikköön. Kaksi yksikköä ei nähnyt leirille osallistumista itselleen ajankohtaiseksi tai tarpeelliseksi. Vierailimme laitoksissa esittelemässä ideaamme ja jaoimme samalla leiriprojektin esittelykirjeet. Maaliskuun aikana lähetimme yhteistyöstä kiinnostuneille laitoksille nuorille jaettavan leirin markkinointikirjeen.

Huhtikuussa varasimme alustavasti Keski-Suomen Partiolaisten isännöimän Partiokolkka nimisen leirikeskuksen Toivakassa. Selvitetyämme majoituspaikan hinnan teimme karkean laskelman muista leiristä aiheutuvista kuluista. Selvittääksemme ruokakustannusten osuuden olimme laatineet ruokalistan leiriviikolle. Samaan aikaan kartoitimme mahdollisia leiriprojektin rahoittajia. Useiden puheluiden jälkeen toimitimme kirjalliset avustusanomukset Jyväskylän Nuorisoasian keskukselle sekä Jyväskylän maalaiskunnan kulttuuri- ja nuorisopalvelulle. Huhtikuun aikana teimme alustavan leirisuunnitelman ja keräsimme teoria-aineistoa leirin toiminnallisia sisältöjä varten. Saimme koulultamme luvan pyytää leiriprojektiin mukaan myöhemmin opintonsa aloittaneita sosionomiopiskelijoita avustaviksi ohjaajiksi. Heille tarjottiin projektiin osallistumisen vastineeksi yhtä opintoviikkoa. Opintotoimiston kautta lähetettyihin ryhmäposteihin vastasi kaksi opiskelijaa, jotka valittiin tehtävään.

Syventääksemme nuorisokotitoiminnan tuntemusta Jyväskylän ja maalaiskunnan yksiköissä, suoritimme opintoihimme liittyvän harjoittelun huhtikuussa Palokan ja Lotilan nuorisokodeissa. Laitosten tuli ilmoittaa halukkuutensa osallistua leiriprojektiin toukokuun puoliväliin mennessä. Laitosten leiriämme kohtaan osoittamasta kiinnostuksesta huolimatta leiriprojektiin osallistuvia laitoksia ilmoittautui mukaan vain Lotilan ja Palokan nuorisokodit. Muiden laitosten kieltäytymiseen vaikuttivat erityisesti leirin järjestämisen ajankohtaan liittyvät ongelmat. Muutamat laitokset olivat jo täyttäneet kesänsä muulla ohjelmalla.

Pyysimme yksiköitä valitsemaan keskuudestaan vastuunohjaajat, jotka olisivat mukana leiriprojektissa koko sen keston ajan. Toukokuussa järjestimme kaikille leirille osallistuville ohjaajille tapaamisen, jossa käytiin tarkemmin läpi leirisuunnitelmaa, sisältöjä sekä organisointia. Lisäksi keskustelimme leirillä noudatettavista yhteisistä linjauksista ja nuoria koskevista säännöistä. Käsiteltävinä asioina olivat erityisesti mahdollisiin sanktioihin sekä tupakointiin liittyvät asiat. Tapaamisen tarkoituksena oli tutustuttaa ohjaajat toisiinsa sekä saada aikaan yhteisymmärrys leirin pelisäännöistä. Tapaamisen jälkeen kävimme tutustumassa leirikeskus Partiokolkkaan ja varmistimme sen varauksen.

Kesäkuun alussa saimme laitoksilta tiedon leirille osallistuvista nuorista. Tarkoituksena oli tutustuttaa kaikki leirille osallistuvat henkilöt toisiinsa ennen leirille lähtöä. Tämä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi järjestää aikataulullisista syistä. Toisella paikkakunnalla työskentelyn vuoksi vain toisen meistä oli mahdollista tavata nuoria sekä ohjaajia alku kesän aikana eivätkä laitokset löytäneet yhteistä ajankohtaa kaikkien leirille osallistuvien nuorten yhteiseen tapaamiseen. Erikseen järjestettyjen tapaamisten yhteydessä nuorille jaettiin uusi leirikirje, jonka liitteenä olivat lupakaavakkeet valokuvausta ja leirille osallistumista varten. Samalla nuoret täyttivät

taustatietokyselyn ohjaajan avustuksella ja yhdessä sovittiin leirillä noudatettavista säännöistä. Nuorten ja ohjaajien kanssa käytyjen keskustelujen sekä kerätyn kyselymateriaalin pohjalta työstimme leirin suunnitelmat ja sisällön lopulliseen muotoonsa.

Viimeisen kuukauden aikana leirille osallistuvien nuorten ja ohjaajien kokoonpanossa tapahtui muutoksia. Toisen nuorisokodin kahden nuoren osallistuminen peruuntui, joista toisen paikka saatiin kuitenkin täytettyä. Samankaltaisia muutoksia tapahtui myös molemmista laitoksista leirille osallistuvien ohjaajien kesken. Meistä opinnäytetyön tekijöistä toinen oli tehnyt Lotilan nuorisokodissa lyhyitä sijaisuuksia kevään aikana ja aloitti siellä heinäkuussa pidemmän kesäloman sijaisuuden. Vastuukysymysten vuoksi kummastakin nuorisokodista tuli olla jatkuvasti paikalla ainakin yksi ohjaaja. Aikatauluihin ja resursseihin vedoten Lotila nimesi vastuuhjaajakseen leirille sijaisuutta tekevän opinnäytetyön tekijän.

Heinäkuun ensimmäiset viikot kuluivat leirin alkua odotellessa ja viimeisiä järjestelyjä tehdessä. Leiri järjestettiin 17–21.7.2005. Leirin päätteeksi kerättiin kirjallinen loppupalaute leirille osallistuneilta nuorilta sekä ohjaajilta. Varsinaisten leiripäivien jälkeen ryhdyimme työstämään leiriprojektin raportointia. Syyskuun alussa järjestimme leirille osallistuneille ohjaajille vapaamuotoisen yhteisen tapaamisen, jossa keskustelimme leirin onnistumisesta ja kehitysideoista. Koska toinen meistä työskenteli edelleen toisella paikkakunnalla, venyi opinnäytetyön raportointi syksyyn 2006 asti.

2. TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimustehtävänäimme oli suunnitella ja toteuttaa leiri yhteistyössä Jyväskylän kaupungin, maalaiskunnan sekä yksityisten nuorisokotien kanssa. Leirin tavoitteena oli vahvistaa nuorten sosiaalisia ja itsenäisen elämän taitoja sekä samanaikaisesti havainnoida nuoria prosessin eri vaiheissa selvittääksemme, onko edelle mainittujen taitojen vahvistaminen mahdollista leiritoiminnan muodossa. Tavoitteenamme oli sekä nuorisokotien henkilöstön että leirille osallistuvien 15–18-vuotiaiden nuorten vahva mukanaolo projektin etenemisen kaikissa vaiheissa. Tämän avulla halusimme arvioida, vahvistaa ja luoda uudenlaisia mahdollisuuksia yksiköiden väliselle yhteistyölle ja luontevalle vertaisryhmien dialogille. Projektin suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin pohjalta halusimme luoda kohdennetun leiritoiminnan mallin Jyväskylän seudun nuorisokodeille. Samalla pyrkimykseämme oli vahvistaa jo olemassa olevia sidoksia Jyväskylän sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulun ja työelämän välillä.

3. LEIRILÄISTEN VALINTA

Perusajatuksena oli koota mahdollisimman turvallinen ja toimiva leiriryhmä. Omiin havaintoihimme pohjalta määrittelimme kohderyhmäksemme laitoksissa asuvat 15–18-vuotiaat nuoret, joilla ilmeni erityistä tuen tarvetta sosiaalisten taitojen eri osa-alueilla. Toisaalta koimme tärkeäksi, että osallistuvan nuoren sen hetkinen elämäntilanne ja perusvalmiudet olisivat leirille osallistumisen kannalta suotuisat. Koska leirillä painotettaisiin myös itsenäisen elämän opettelua, oli toivottavaa että nuoret olisivat iältään lähellä itsenäiseen elämään siirtymistä. Näin ollen pystyimme herättelemään nuoria ajattelemaan tulevaisuuttaan.

Lopullinen valinta tehtiin yhteistyössä laitosten ohjaajien kanssa, sillä he tunsivat nuoret parhaiten ja tiesivät keillä nuorista oli toivomamme edellytykset leirille osallistumiseen. Ohjaajien kanssa keskusteltuaamme

muutimme alkuperäisen iän 14–18-vuotiaisiin erään muutoin, paitsi iältään kriteerit täyttävän nuoren vuoksi.

Viimeisen osallistumispäätöksen tekivät kuitenkin nuoret itse. Halusimme leirille osallistumisen perustuvan vapaaehtoisuuteen. Rajauksena kuitenkin oli sitova leirille ilmoittautuminen, jota ei voinut enää myöhemmin perua kuin hyvästä syystä. Vapaaehtoisuuden periaate ei kuitenkaan toteutunut täydellisesti, sillä yksi nuorista oli leirillä omien ohjaajiensa velvoittamana.

4. TAUSTATIETOJEN KARTOITTAMINEN

Saatuamme laitoksilta tiedot leirille osallistuvista nuorista, pyysimme kyseisiä nuoria vastaamaan laatimaamme taustatietokyselyyn (liite 1). Kyselyn tarkoituksena oli saada karkea kokonaiskuva osallistujien toiveista, tarpeista ja taidoista. Taustatieto lomake koostui yhteensä 30:stä kysymyksestä, joista osaan oli mahdollista vastata valitsemalla kyllä ja ei vaihtoehtojen väliltä, osa oli avoimia kysymyksiä. Kysymykset oli jaoteltu aihealueittain neljään eri osioon, joiden avulla pyrittiin kartoittamaan leirille osallistuvien nuorten taustatietoja, arjentaitoja, sosiaalisia taitoja sekä ajatuksia itsenäisestä elämästä.

5.1 Kyselyn laadinta ja toteuttaminen

Haastattelututkimukset, kyselyt, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto ovat laadullisen tutkimuksen yleisimmät tiedonlähteet. Tutkittavasta ongelmasta ja tutkimusresursseista riippuen näitä menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain, vaihtoehtoisesti tai eri tavoin yhdistellen. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 73.)

Rajattuamme kartoitettavan alueen valitsimme tiedonkeruu metodiksemme kyselylomakkeen. Krausen ja Kiikkalan (1996) mukaan kysely on suhteellisen

nopea ja edullinen tapa kerätä tietoa runsaasti. Lisäksi tutkimusmetodin valintaa ohjasivat sekä käsiteltävien aihealueiden sisältöjen laajuus ja syvyys, että pyrkimys lähestyä teemoja kokemuksellisesta näkökulmasta. Edellä mainituista syistä päädyimme käyttämään kyselylomakkeessa rinnakkain sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset soveltuvat käytettäväksi muun muassa silloin kun kysymyksillä halutaan saada tietoja vastaajan taustasta, tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uusia ideoita tai kun voidaan olettaa, että vastaajien tiedot ovat hyvin vaihtelevia. (Mts.107–113.)

Kyselyn kysymysten laatiminen on vaativaa. Kysymysten tulee olla selkeästi ja yksiselitteisesti ymmärrettäviä, täsmällisiä sekä mahdollisimman lyhyitä. Lisäksi niiden on katettava koko tutkimusalue. Ulkoasultaan kyselyn tulee olla väljä ja selkeästi jäsenneily. Liian pitkä ja toisaalta liian lyhyt kysely voivat aiheuttaa vastaukskatoa. Sopivaa pituutta on hankalaa määrittellä, mutta yleisesti voidaan katsoa, että kysely, johon vastaamiseen kuluu aikaa enemmän kuin 20 minuuttia, on liian pitkä. (Mts.111–117.)

Laatimamme kyselyn kysymykset oli jaoteltu neljään eri osa-alueeseen. Nämä alueet oli nimetty otsikoin; taustatiedot, arjentaidot, sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus sekä ajatuksia itsenäisestä elämästä. Aihealueiden jaottelu pohjautuu soveltaen Kalliopuskan (1995) sosiaalisten taitojen luokitteluun, jossa erotellaan arjen selviytymistaidot, varsinaiset sosiaaliset taidot, tunteita käsittelevät sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutustaidot.

Leirin yleisten teemojen lisäksi kysymysten laadinnassa pyrittiin huomioimaan kyselyn kohderyhmä eli nuoret. Kyselyssä käytetty kieli oli arkista ja selkeää ja kysymysten tyyli helposti lähestyttävä. Kysymysten avulla oli tarkoitus kerätä tietoa, käynnistää ajatusprosesseja sekä antaa nuorille esimakua leirin sisällöistä.

Kyselyn oheen liitetty instruktio on tärkeä osa kyselyä. Instruktiolla tarkoitetaan kyselyn saateosiota, josta käyvät ilmi tutkimuksen tarkoitus, tutkimusjoukon valintaperusteet, vastaamisen merkitys sekä kyselyn luottamuksellisuus. Lisäksi kyselyn alussa on mainittava tutkijan nimi sekä hänen asemansa että tutkimusyhteisönsä. (Krause & Kiikkala 1996, 111.)

Kyselytutkimuksen haittana voidaan mainita vastauskato eli se etteivät kaikki tutkittavat palauta kyselylomakkeita tai niihin on vastattu jollakin tapaa puutteellisesti tai virheellisesti. Näitä haittoja minimoidaksemme järjestimme kontrolloidun ja informoidun kyselyn, jossa kyselylomakkeet jaettiin vastaajille henkilökohtaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004.)

Kysely toteutettiin puolitoista kuukautta ennen leiriä järjestetyssä vapaamuotoisessa tapaamisessa. Näin oli mahdollista sekä opastaa että valvoa nuoria kyselylomakkeen täyttämässä. Kysely jaettiin seitsemälle nuorelle, joista kaikki vastasivat kyselyyn. Koska kysely suoritettiin anonyymina, huomioimme kaikki vastaukset, vaikka yksi vastaajista ei osallistunutkaan leirille. Kolme Lotilan nuorisokodin kautta leirille osallistunutta nuorta eivät pystyneet saapumaan kyseiseen tapaamiseen, joten he vastasivat kyselyyn itsenäisesti. Vastattuaan he toimittivat valmiit kyselylomakkeensa laitoksen ohjaajille.

5.2 Aineiston analysointi

Kyselyn aineisto purettiin ja koottiin sanalliseen muotoon. Keräämämme aineiston vähäisellä määrällä ja vastausten vaihtelevuudella oli kahdensuuntaisia vaikutuksia tietojen käsittelyprosessiin. Vaikka vastausten kokoaminen oli helppoa ja nopeaa, osoittautui yhteenvetojen tekeminen hankalaksi.

Kirjallisen aineiston keruun lisäksi nuoria havainnoitiin kyselyyn vastaamisen yhteydessä. Näitä havaintoja on hyödynnetty kyselylomakkeen sekä kyselyn tuottamien vastausten analysoinnissa.

5.2.1 Tiivistelmä taustatietokyselyn tuloksista

Sukupuoli	- Tyttö/nainen (7) - Poika/mies (0)	Taustatiedot
Ikä	- 14–17 -vuotta	
Olen ollut leirillä aiemmin	- Ei (1) - Kyllä (5) - Ei vastausta (1)	
Leirillä oli parasta	- ratsastus - maalaaminen - urheilu - kiusaaminen - leikkiminen - aktiviteetit - ilta uinnit	
Mistä ei pidetty	- liika ruoka - pakolliset hommat - tyhmät teinit - tyhmät leikit - aamu herätykset - leikit	

Kaavio 1. Taustatietoja

Mitä haluaisit tehdä leirillä	<ul style="list-style-type: none"> - Jotain hauskaa - Nukkua pitkään - Metsässä kävelyä - Hiippailla - Nukkua - Pelejä - Yhteistoimintaa - Kaikkea kivaa - Pelata jalkapalloa, sulkapalloa, krokettia, lentopalloa, rönttöä 	Toivomukset
Mitä et haluaisi leirillä tehdä	<ul style="list-style-type: none"> - Olla vaan - Luontosafareita - Pelata tyhmiä pelejä - Ei mitään pakosta - Olla hippaa tai mitään semmoista 	
Erityistaidot	<ul style="list-style-type: none"> - Nukkuminen - Ruoanlaitto ja kiroilu - Saa varpaat suuhun - Osaa suututtaa kaikki - Osaa huvittaa - Ruoanlaitto - Liikunta - Ratsastus - Sulkapallo - Pallopelit 	

Ruokatoiveet	<ul style="list-style-type: none"> - Ei parsakaalia - Ei kalaa - Tavallista koti-/perusruokaa (2) - Grillimakkaraa (2) - Makaronia - Uusia perunoita - Silliä - Sienisalaattia - Kasvispihvejä - Vaahtokarkkeja - Ihan sama 	
--------------	--	--

Kaavio 2. Toivomuksia leiriltä

Kysely käynnistyi ikää ja sukupuolta koskevilla kysymyksillä. Perustietojen jälkeen halusimme selvittää nuoren aiempaa leirikokemusta. Valtaosa vastaajista oli osallistunut leiritoimintaan jossakin aiemmassa elämänvaiheessaan ja näin ollen heillä oli varsin selkeitä odotuksia ja toiveita järjestämäämme leiriä kohtaan. Taustatieto alueen kysymyksillä halusimme vinkkejä erityisesti vapaamuotoisen toiminnan järjestämiseen sekä siihen, missä muodossa leirin teemoihin liittyvät harjoitukset olisi järkevintä toteuttaa. Päällimmäisenä vastauksista nousivat esille erilaiset pelit ja leikit sekä yhteistoiminta yleensä. Erityistaitoja koskevan kysymyksen avulla kartoitimme nuorten kykyä arvioida omia vahvuuksiaan ja valmiuksiaan.

Arjentaidot

Osaan valmistaa ruokaa	- Ei (1) - Kyllä (5) - Ei vastausta (1)	Arjentaidot
Olen tehnyt muita kotitöitä	- Ei (0) - Kyllä (6) - Ei vastausta (1)	
Mitä kotitöitä olet tehnyt?	- Pyykinpesu (4) - Siivous (4) - Astianpesukoneen täyttö - Tiskaus (2) - Ruoanlaitto (2) - Silitys - Ikkunanpesu - Perustehtävät (2)	
Kuinka paljon saat rahaa käyttöösi kuukaudessa?	- 370e - 40-50e (4) - 0-40e - 6e/viikko	
Mistä saat rahaa?	- Lotilasta - Pidän huoneen siistinä - Kotitöistä - Kotoa (2) - Nuorisokodin viikkoraha (2) - Äidiltä - Viikkoraha - Työmarkkinatuki	
Onko summa riittävä?	- Ei (2) - Kyllä (5)	

Mikä olisi riittävä summa?	- 60-100e - 10e/viikko
Mihin käyttäisit rahat?	- Säästöön opiskeluja varten - Ostamalla vaatteita - Ostamalla kivaa pientä turhaa - Riippuu mitä tarvitsee - Säästöön - Kaikkeen turhaan
Onko sinun vaikea nousta aamuisin?	- Ei (2) - Joskus (3) - Kyllä (2)
Mihin aikaan yleensä menet nukkumaan?	- 22.00–01.00 - 23.00–04.00 - 24.00 - 22.30 - 22.30–23.00 - 23.00 - 22.00–01.00

Kaavio 3. Arjentaidot

Arjentaidot osiossa kartoitimme nuorten taitoja arkipäiväisissä kodin hoitoon, rahankäyttöön ja päivärytmeihin liittyvissä asioissa. Nämä taidot ovat keskeisiä itsenäisessä elämässä. Ajatuksena oli, että nuoret harjoittelisivat näitä asioita muun muassa valmistamalla yhdessä omat ateriansa leirin aikana. Toisaalta näiden pienryhmä tehtävien kautta oli tarkoitus harjoitella vastuun ottamista ja sen kantamista sekä ryhmässä toimimista. Halusimme selvittää, millaista ohjausta ja ohjeistusta nuoret kaipasivat leirin aikaiseen pienryhmätoimintaan. Kyselyn tulokset osoittivat, että suurimmalla osalla nuorista oli kokemusta useimmista kodinhoitoon liittyvistä tehtävistä. Rahaa ja sen käyttöä koskevat asenteet vaihtelivat paljon eri vastausten välillä.

Vastaukset vahvistivat ajatuksemme siitä, että leiritoiminnoissa oli syytä käsitellä rahan suunnitelmalliseen käyttöön ja elämisen kuluihin liittyviä asioita.

Suurin osa vastaajista ilmoitti olevansa jo entuudestaan ruoanlaittotaiteinen, joskin taidoissa oli eroavaisuuksia. Kaikilla nuorista oli kokemusta kotitöistä, erityisesti siivoamisesta, pyykin pesusta, tiskaamisesta sekä muista keittiötöistä.

Rahankäyttötottumuksia koskevien kysymysten vastaukset kertoivat nuorten yleisimmän saaman kuukausittaisen summan vaihtelevan 35–50 euron välillä. Rahansa nuoret saavat viikkorahana nuorisokodista ja/tai vanhemmiltaan. Summa koettiin suurimman osan mielestä riittäväksi. Muutama nuori olisi toivonut suurempaa kuukausirahaa.

Aamuhäätäminen koettiin yllättävän helpoksi. Vain yhdellä vastanneista oli heräämisen kanssa aina vaikeuksia. Nukkumaanmeno ajat vaihtelivat 22.30–04.00 välisinä aikoina.

Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus

<p>Onko sinun helppo tutustua uusiin ihmisiin?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ei (1) - Kyllä (6) 	
<p>Mikä on hankalinta tutustumisessa?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jos toinen ei halua tutustua - Toinen on outo - Toinen on vastenmielinen - Toinen on sisäänpäin suuntautunut - Jos toinen on tyhmä - Ei keksi mitä puhua - Oma viha muita kohtaan 	
<p>Minusta on mukava olla isossa porukassa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koska en tykkää vaan olla - Riippuu millä tuulella itse on (2) - Koska isossa porukassa on mukavaa - Kaverit luo turvaa - Yksin ei ole kivaa 	
<p>Minusta on mukava olla yksin</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Joskus on kiva olla yksin - Riippuu millä tuulella itse on (2) 	

<p>Miten toimit riita tilanteissa?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Riippuu tilanteesta - Rähisen - En taivu kompromisseihin - En kovin hyvin - Ei semmoisia ole - Yritän toimia asiallisesti - Yritän keksiä ratkaisun - Huudan - Kiroilen - Menen väliin jos mahdollista - Yritän selvittää puhumalla - Käytän väkivaltaa tarvittaessa 	
<p>Muut mielestäni arvostavat minussa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rehellisyys (2) - Luotettavuus (3) - Hauska (2) - Persoonallinen - Mukava - Ystävällinen - Puhelias - Sympaattinen - Huumorintajuinen - Asiallinen - Avulias - Suorasanainen - Reilu 	

Minussa on parasta	<ul style="list-style-type: none"> - En yritä miellyttää ketään vaan olen rehellisesti sitä mitä olen - Tulen toimeen kaikkien kanssa - Sopeudun hyvin - Mukavuus - Iloisuus - Rehellisyys - Ystävällisyys 	
--------------------	---	--

Kaavio 4. Sosiaaliset taidot

Kolmannen osa-alueen tavoitteena oli selvittää nuorten käsityksiä omista vuorovaikutuksellisista ja muista sosiaalisista taidoistaan. Ryhmässä toimiminen ja uusien ihmisten kohtaaminen koettiin vastausten perusteella suhteellisen helpoksi. Yleisesti ottaen ryhmä nähtiin turvallisen ja miellyttävänä toimintaympäristönä. Näiden vastausten myötä tausta-ajatuksemme koko leirin ajan jatkuvasta ryhmätyöskentelystä sai vahvemman pohjan. Mikäli leiriläisten joukossa olisi ollut ryhmätyöskentelyn erittäin vaikeaksi kokevia nuoria, olisi tämä täytynyt huomioida leirin toimintoja suunnitellessa. Kyselyn vastausten perusteella oli mahdollista edetä siitä lähtökohdasta, että jokaisella nuorella oli ainakin jonkinlaisia ryhmätyötaitoja. Yksittäisenä asiana halusimme nostaa esille ristiriita- ja konfliktitilanteet sekä niissä käytettävät toimintatavat. Kyselyn vastauksissa oli mainittuna erilaisten käyttäytymismallien koko kirjo. Leirisuunnitelmaan lisättiin aihetta käsittelevä keskustelu sekä harjoitus.

Omia vahvuuksia käsittelevät kysymykset olivat nuorille hankalia. Niihin vastaaminen osoittautui joillekin ylivoimaisen vaikeaksi, jolloin he turvautuivat muihin vastaamistilanteessa läsnä olleisiin nuoriin. Koska tilanteessa oli havaittavissa, etteivät vastaukset joka tapauksessa olisi olleet vastaajan itsensä tuottamia, annettiin nuorille mahdollisuus auttaa toinen toistaan näihin kahteen kysymykseen vastaamisessa. Positiivisen palautteen merkitys

koettiin tilanteessa itsenäistä vastaamista tärkeämmäksi. Itsenäisesti täytetyissä kyselylomakkeissa vain toisessa oli vastattu kyseisiin kysymyksiin.

Edellä mainitut seikat huomioitiin kysymysten tuloksia purkaessa. Vaikka tilanne oli kyselyn kirjallisten tulosten kannalta huono, asetelma loi käsityksen siitä, kuinka hankalaa itse arviointi ja omien positiivisten ominaisuuksien esiin nostaminen joillekin nuorista oli. Myös tyhjäksi jääneet vastauskohdat merkitsivät jotain. Leirin teeman ja sisältöjen kannalta tämä havaintoihin ja kyselyn vastauksiin perustuva tieto oli tärkeää.

Ajatuksia itsenäisestä elämästä

Tulevaisuuden suunnitelmia	<ul style="list-style-type: none"> - Lukio - Kaksoistutkinto (2) - Eläinlääkäri - Hevosagronomi - Itsenäistyminen mahdollisimman pian - Oma kämppä (2) - Pidän hauskaa - Kauppaoppilaitos - Opiskelu - Selvitä koulusta - Perustaa perhe - Työ (2) 	Ajatuksia itsenäisestä elämästä
----------------------------	--	--

Kun olen 19–vuotias	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelen - Asun yksin - Asun omassa kämpässä - Olen töissä - Menee loistavasti - Asun Jyväskylässä - Ei ole elämä ainakaan huonontunut 	
Itsenäistymisessä huolestuttavia asioita	<ul style="list-style-type: none"> - Saako asunnon - Laskujen maksu - Rahan käyttö - Sairauden hoitaminen - Huolia ei ole 	
Miten nuorisokodissa, jossa nyt asut mielestäsi harjoitellaan itsenäisen elämän taitoja?	<ul style="list-style-type: none"> - Siivotaan - Pestään pyykkiä - Saa tehdä ruokaa (2) - Pidetään huolta omista tavaroista/huoneesta (2) - Saa olla vapaammin - Saa tehdä itsenäisiä päätöksiä - Ei oikein mitenkään - Itsenäistymisasunto - Ei kauhean hyvin - Ei mitenkään 	

Kaavio 5. Ajatuksia itsenäisestä elämästä

Neljännän kysymysalueen keskeisenä tavoitteena oli selvittää nuorten asennoitumista, suunnitelmia sekä käsityksiä tulevaisuudesta ja itsenäisyydestä. Vastausten perusteella nuoret vaikuttivat omaavan varsin perinteiset arvot ja tavoitteet, joissa keskeisellä sijalla olivat koulutus, työ ja perhe. Tulevaisuuden suunnitelmat olivat varsin realistisia ja pääasiallisesti

niistä välittyi positiivisuus ja usko omaan pärjäämiseen. Lisäksi ne sijoittuivat varsin pitkälle aikavälille.

Viimeisessä kysymyksessä tiedustelimme nuorten kokemuksia itsenäisen elämäntaitojen harjoittelusta omassa nuorisokodissa. Tietoa hyödynnettiin leirin sisällön suunnittelussa. Lisäksi vastausten kautta meille syntyi karkea käsitys siitä, millaisia asioita nuoret kokevat kyseisiksi taidoiksi. Vastausten perusteella voi todeta, ettei kaikilla nuorilla ollut selkeätä käsitystä siitä, kuinka taitoja kussakin yksikössä harjoitellaan. Vastaushajonta voi johtua joko kysymyksen asettelusta tai nuorten erilaisista tulkinnoista itsenäisen elämän taitoja koskien. Toisaalta vastanneet nuoret olivat eri-ikäisiä ja siten erilaisissa vaiheissa itsenäistymistä ajatellen.

5.3 Tulosten pohdintaa

Nuorten asenteet, mielentila, ympäristö ja tilanne jossa kyselyyn vastattiin, vaikuttivat vahvasti vastaamiseen ja sitä kautta kyselyn tuloksiin. Kysely toteutettiin tapaamisen yhteydessä, jonka muu ohjelma oli hyvin vapaamuotoista tutustumista, saunomista ja uimista. Opinnäytetyön tekijöistä vain toinen oli paikalla toteuttamassa kyselyä, eikä hän ollut paikalla oleville Palokan nuorisokodin nuorille entuudestaan tuttu. Myös ympäristö oli kaikille tuntematon. Näiden tekijöiden aiheuttama ylimääräinen jännitys ja levottomuus vaikuttivat nuorten keskittymiseen ja sitä kautta kyselyyn vastaamiseen.

Kysely osoittautui täyttämistilanteessa liian pitkäksi ja varsinkin avoimet kysymykset koettiin työläinä. Osa vastaajista ei olisi jaksanut keskittyä vastaamiseen kahta sivua kauempaa. Nuoria pyydettiin kuitenkin täyttämään kysely kokonaisuudessaan ja pienen tauon jälkeen kyselyyn vastaaminen jatkui.

Kaiken kaikkiaan saadut vastaukset olivat toisistaan hyvin poikkeavia, mikä teki niiden kokoamisesta ja erityisesti saatujen tulosten hyödyntämisestä haasteellista. Esimerkkinä voi mainita, että suurin osa vastanneista toivoi leirillä olevan paljon yhteistä toimintaa, kuten pelejä. Muutamassa kyselyssä vastaukset olivat kuitenkin aivan päinvastaisia. Ratkaisuksi ongelmaan nousi vapaa-ajan ja ohjatun toiminnan selkeä rytmittäminen sekä toisistaan rajaaminen. Vaikka nuorten rooli oli leirin suunnittelussa merkittävä, oli meidän tehtävä omat linjauksemme, joiden mukaan suunnitteluprosessissa etenimme.

Kyselylomake tiedonkeruumenetelmänä soveltui käyttöömme ja kyselylle asettamamme tavoitteet toteutuivat kohtalaisen hyvin. Saimme tarvitsemamme tiedot, joita hyödynsimme erityisesti teema-alueiden sisältöjen priorisoinnissa sekä konkreettisesti suunnittelutyössä. Nuorten motivoituminen vastaamaan kyselyyn edesauttoi sen onnistumisessa.

Itse kyselylomakkeessa ilmeni paljon korjattavaa. Kyselyn mitoitukset sekä joidenkin kysymysten asettelu olivat epäonnistuneita. Syiksi nousivat sekä kokemattomuus kyselyä laadittaessa että se, ettei kyselyä esitettävä ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista.

5. NUORUUS

Nuoren kypsymiseen vaikuttavat ympäristön lisäksi nuoren oma aktiivisuus ja perimä. Turvallinen kasvu-ympäristö ja lämpimät ihmissuhteet sekä kasvua ohjaava tuki ja realistiset tavoitteet ovat tasapainoisen kehityksen peruselementtejä. (Aaltonen ym. 2003, 15.) Nuoruus on merkittävä sosiaalisen ja fyysisen kehityksen jakso yksilölle, jonka aikana nuori irtaantuu entisestä, yksilöityy ja siirtyy laajempaan sosiaaliseen verkostoon. Yksilön pitää ikään kuin oppia elämään uudestaan oman yksilöllisyytensä

kautta yhä tietoisemmin suhteessa ympäröivään maailmaan. Tämä oppiminen jatkuu läpi elämän, mutta nuoruudessa se on erityisen kiihkeää.

(Dunderfelt 1997, 93.)

Nuoruuden katsotaan ulottuvan 11–20-ikävuoden välille. Se on kehityksellisesti merkittävä ja monivaiheinen prosessi, jonka läpikäyminen on yksilölle tärkeää. Nuoruuden varhaisvaiheen aikana käynnistyvät fysiologiset muutokset eli puberteetti. Nuoruuden myrskyisän keskivaiheen jälkeen käynnistyy hiljalleen rauhaisampi myöhäisnuoruus. Fysiologisen kehityksen rinnalla nuori kehittyä myös psyykkisesti ja sosiaalisesti. Mielialojen ailahtelevuus sekä vanhempiin kohdistuva kriittisyys ovat tyypillisiä. Sosiaalisten suhteiden muutokset, seksuaalisuuden kehittyminen sekä siirtyminen abstraktiin ajatteluun kuuluvat keskeisesti nuoruuteen. (Aaltonen ym. 2003, 18.)

6.2 Nuoruuden kehitystehtävät

Robert J. Havinghurst tuli jo 1955 tunnetuksi eri-ikäisten ihmisten kehitystehtäviä koskevista ajatuksistaan. Hänen mukaansa nämä seitsemän kehitystehtävää koostuvat eri elämänvaiheissa yksilöön kohdistuvista odotuksista. Nuoruudessa yksilö etsii sekä minäkuvaansa että maailmankuvaansa. Havinghurstin mukaan kehitystehtävät ovat:

- saavuttaa uusi ja kypsempi suhde molempiin sukupuoliin
- löytää itselleen feminiininen/maskuliininen rooli
- hyväksyä oma fyysinen olemuksensa ja oppia käyttämään ruumistaan tarkoituksen mukaisesti
- saavuttaa tunne-elämässä itsenäisyys vanhempiin ja muihin aikuisiin nähden
- ottaa vastuuta taloudellisista seikoista
- kehittää maailmankatsomus, arvomaailma ja moraali, joiden mukaan voi ohjata elämäänsä sekä pyrkiä ja päästä vastuullisen käyttäytymiseen. (Dunderfelt 1997, 94–95.)

Laajalti tunnetun Erik H. Erikssonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan nuoruuden kehitystehtävänä on identiteetin muodostaminen. Identiteetillä eli minuudella tarkoitetaan itsestä luotua eheää kuvaa, jolle on ominaista jatkuvuuden tunne ja itsensä samana kokeminen. Minuuteen sisältyvän jatkuvuuden tunteen edellytyksenä Eriksson pitää eheytymistä kokonaisuudeksi ja jäsentymistä sekä aikaan että ympäristöön. Eri ikävaiheet ja niiden kehitystehtävien toteutuminen vaikuttavat toinen toisiinsa. (Himberg ym. 1992, 98.)

6.3 Nuori, perhe ja itsenäistyminen

Perheellä on suuri merkitys murrosikäisen, itsenäistyvän nuoren elämässä. Koko perhe on tuolloin murroksessa. Nuoren irtaantuminen herättää perheyhteisössä monenlaisia tuntemuksia kun molemmat, niin nuori kuin hänen perheensäkin yrittävät totutella uudenlaiseen tilanteeseen. Tässä vaiheessa vanhempien tehtäviin kuuluu vastuun ja vapauden nuorelle siirtämistä sekä kodin ulkopuolisessa elämässä että perheen sisäisten tehtävien näkökulmasta. Muita vanhemmuuden tehtäviä ovat nuorelle mallina toimiminen, keskinäisen vuorovaikutuksen hoitaminen sekä ymmärtävä ja hyväksyvä käytös nuorta kohtaan. Arkisten taitojen, kuten raha-asioiden selvittäminen on osa kasvattamista. Lisäksi on tärkeätä, että vanhemmat valmentautuvat tiiviin vanhemmuuden jälkeiseen aikaan. (Esko 1981, 81–84.)

Nuoruutta on usein luonnehdittu kapinallisuuden ajaksi. Nuoren riippumattomuuspyrkimyksistä huolimatta tämä tarvitsee tukea ja ohjausta. Lea Pulkkisen mukaan erot nuorten yksilöllistymiskehityksessä aiheutuvat juuri vanhempien antamasta tuesta nuoren egon toiminnalle. Liiallinen tuki estää nuoren yksilöitymisen, kun taas puutteellinen tuki jättää nuoren satunnaisille vaikutuksille alttiiksi. Yksilön omat elämäntavoitteet, kasvuympäristön vaikutteet sekä biologisen kehityksen määräämät tekijät

vaikuttavat nuoren itsenäistymiseen ja sosiaalistumiseen yhteiskunnan jäseneksi. (Pulkkinen 1984, 29.)

Itsenäistyminen on sidoksissa sekä kehitystehtäviin että identiteettiin. Juha-Matti Rautiainen (1998) määrittää itsenäistymisen nuoren kasvavina valmiuksina ohjata elämäänsä onnistuneesti. Nuori kypsyy niin moraalisesti kuin psykologisestikin kartuttaen samalla niin tietoja kuin taitojaan. Keskeistä itsenäistymisessä on se, kykeneekö nuori tekemään oikeita, vastuullisia valintoja. (Rautiainen 1998, 15–16.)

7 MITÄ TARKOITETAAN LASTENSUOJELULLA

Yhteiskunnallisten muutosten mukana myös lastensuojelu on muuttanut muotoaan. Vuosisatojen saatossa vastuu turvattomista lapsista on siirtynyt kirkolta ja järjestöiltä valtiolle ja kunnille. Myös lastensuojelu ideologia ja -politiikka ovat muotoutuneet tämän hetkiseen malliinsa pitkien yhteiskunnallisten muutosprosessien kautta. Nykyisellään lastensuojelu on osa julkista huolenpitojärjestelmää lapsille ja nuorille. Peruspalveluiden, kuten neuvoloiden, päivähoidon ja koulujen lisäksi se kattaa avohuollon tukitoimet, kodin ulkopuolisen sijaishuollon sekä jälkihuollon. (Puonti ym. 2004, 11–19, 79.)

Lapsen oikeudet ovat keskeisellä sijalla lastensuojelussa. Jokaisella lapsella on lain määrittämä oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. (Ahto & Mikkola 1999, 6.) Perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu 1983 on voimaan astuneen lastensuojelulain keskeisin käsite. Lastensuojelutyö pohjaa lasten suojeluntarpeeseen tähdäten niin lapsen kuin tämän perheen kuntouttamiseen sekä integrointiin muiden joukkoon. (Puonti ym. 2004, 77.)

7.1 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelulain tarkoituksena on mahdollistaa apua tarvitsevien perheiden tukeminen jo varhaisessa vaiheessa. Avohuollon tukitoimien avulla pyritään ennaltaehkäisemään uusien ongelmien syntymistä ja syvenemistä.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan sosiaalipalveluiden ohella mm. lapsen- tai nuoren edunvalvontaa, tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan sekä terapiapalveluiden järjestämistä. Lisäksi ne voivat pitää sisällään taloudellisen toimeentulon ja nuoren arjen velvollisuuksien, kuten koulunkäynnin tai työhön sijoittumisen tukemista sekä loma- ja virkistystoimintaa. Myös perhe- tai laitoshuollon järjestäminen avohuollollisena tukitoimenpiteenä on mahdollista. Mikäli avohuollolliset tukitoimenpiteet todetaan riittämättömiksi eikä lapsen hyvää hoitoa ja kasvatusta hänen omassa elinympäristössään pystytä niiden avulla turvaamaan, tulee kunnan sosiaalilautakunnan tai sosiaali- ja terveyslautakunnan tai vastaavan ottaa lapsi huostaan ja järjestää hänelle lastensuojelulain mukainen sijaishuolto. (Puonti ym. 2004, 85)

7.2 Huostaanotto

Huostaanotto on yhteiskunnan viimesijainen perheyhteisöön kohdistuva lastensuojelun toimenpide, johon tulee ryhtyä vain lastensuojelulaissa mainittujen kolmen edellytyksen täytyessä yhtäaikaisesti. Lastensuojelulain mukaisesti huostaanotto tulee kysymykseen:

1. jos lapsen terveys tai kehitys vakavasti vaarantuu kodin olosuhteiden tai lapsen oman toiminnan vuoksi
2. jos avohuollon toimenpiteet eivät ole mahdollisia tai riittäviä
3. jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista

(LSL 1983 16 §.)

Huostaanotto voi olla joko vastentahtoinen tai asianomaisten suostumukseen perustuva. Vastentahtoisesta huostaanotosta on kyse silloin, jos 15 vuotta

täyttänyt lapsi tai hänen vanhempansa vastustavat huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoitusta tai heitä ei ole voitu kuulla.

Mikäli lapsen arvioidaan olevan välittömässä vaarassa tai pikaisessa sijaishuollon tarpeessa voidaan hänet ottaa huostaan kiireellisesti. Tätä väliaikaispäätöstä ei alisteta läänin oikeuden käsiteltäväksi. Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivän kuluessa päätöksen tekemisestä, mikäli sitä ei edellä mainitun ajan sisällä oteta käsiteltäväksi huostaanottoasiana. Tuolloin se on käsiteltävä viivytyksettä tai viimeistään 30 päivän kuluessa kiireellisen huostaanoton tekemisestä. Muussa tapauksessa huostaanottopäätös raukeaa. Erittäin painavasta syystä, kuten pahoinpitely- ja inesti tapaukset, joiden ratkaiseminen edellyttää laajaa selvittelyä, voidaan määräaika jatkua enintään 30 päivää. (LSL 1983 13§, 18§.)

Pidempiaikainen lapsen tai nuoren täysi-ikäisyyteen päättyvä huostaanotto vahvistetaan lääninoikeudessa. Huostaan otetun lapsen tai nuoren hoidosta ja kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä olinpaikasta päättää sosiaalilautakunta, mikäli mahdollista, yhdessä lapsen tai nuoren vanhempien ja muiden huoltajien kanssa. (LSL 1983 19§.) Sijoituksen aikaiset lasta tai nuorta ja tämän perhettä koskevat yksilölliset tavoitteet ja menetelmät määritellään yhteistyössä lähi- ja viranomaisverkostojen kanssa lapsen tai nuoren sijoituspaikassa.

7.3 Sijaishuolto

Lastensuojelulain 22 §:n mukaan huostaan otetun lapsen- tai nuoren sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voi kuitenkin tarkastella myös muista kuin lastensuojelulainsäädännön tarjoamista näkökulmista. Pösö (2004) korostaa sijaishuollon olevan kokemuksena ja yhteiskunnallisena käytäntönä hyvin monisisältöinen. Osaksi sijaishuoltoa voidaan lukea sijoitetun lapsen ympäristö ja arjen järjestelyt, useat samanaikaiset vanhemmuus- ja kasvatussuhteet, rinnakkainen koti tai kotien sarja lastensuojelulapsuudessa,

laajennettu vanhemmuus, julkisen järjestelmän vastuu ja yksityinen yrittäjyys sekä ammatillinen työ. (Puonti ym. 2004, 202.)

Sijaishuollon muoto ja sijoituspaikka on aina valittava lapsen edun mukaisesti, huolellisesti harkiten ja valmistellen. Avohuollon tukitoimena sijoitettu lapsi tai nuori voidaan sijoittaa väliaikaisesti joko perhe- tai laitoshuoltoon. Edellä mainittujen sijoitusmuotojen lisäksi huostaan otettu lapsi tai nuori voidaan sijoittaa myös muuhun tarkoituksenmukaiseen sijoituspaikkaan, kuten tukiasuntoon. Alle 12-vuotiaan lapsen saa sijoittaa koulukotiin tai muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen vain yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka kasvatuksessa ja hoidossa lapsi on. Lapsi on mahdollista sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempiensa tai muiden huoltajiensa luo. (LSL 1983 14 §, 22 §.)

Ominaista sijaishuollolle on lasten ja nuorten arjen mahdollistaminen, jonka rinnalla pyritään rakentamaan ja ylläpitämään yksilön luontaisia sosiaalisia verkostoja. Pösön (2004) mukaan yhteyden säilyminen lapsen tai nuoren alkuperäiskotiin ja biologisiin vanhempiin on sijoituksen onnistumisen kannalta keskeistä. Sijaishuollon onnistumisista ja epäonnistumisista puhuttaessa on hyvä muistaa, että sen merkitys vaihtelee yksilöiden kesken ja usein myös elämän eri vaiheissa. Asiakkaalle sijaishuolto ei välttämättä ole kokemuksena vain hyvä tai huono, vaan se voi olla samanaikaisesti merkitykseltään molempia. (Puonti ym. 2004, 204–208.)

7.3.1 Lastensuojelun laitoshuollon taustaa

Lastensuojelun laitoshuollosta puhuttaessa tarkoitetaan lasten- ja nuorisokoteja, koulukoteja sekä muita laitoksiin rinnastettavia lastensuojelulaitoksia. Lastensuojelulaitokset voidaan jakaa hoidon luonteen perusteella vastaanottokoti tyyppiseen hoitoon, lyhytaikaiseen kriisityöhön

sekä pitkäaikaiseen hoitoon ja kasvatukseen. Laitosten palvelut kohdentuvat moninaisesti. Toisissa laitoksissa hoitoa tarjotaan vain pienille lapsille tai nuorille, osa tarjoaa hoitoa koko perheelle. Näiden lisäksi on vielä laitoksia, jotka ovat keskittyneet tukemaan erityisesti psyykkisesti oireilevia tai kehitysvammaisia lapsia ja nuoria sekä jälkihuollon piiriin kuuluvia asiakkaita. (Mikkola & Helminen 1994, 230.)

Laitoshuolto on tavoitteellista toimintaa, jonka puitteet ja toiminta edellytykset määritellään lastensuojelulaissa. Lain mukaan lapselle ja nuorelle tulee taata vakiintuvat ja turvalliset kasvuolot, myönteiset ja läheiset ihmissuhteet sekä tukea ja mahdollistaa suhteita vanhempiinsa ja muihin läheisiin. Fyysisten tilojen tulee olla viihtyisiä, kodinomaisia ja ympäristön normaali. Kasvatuksellisen toiminnan tulee edistää kokonaisvaltaista yhteiskunnallista, sosiaalista ja psyykkistä kuntoutumista. (LSL 1983 1§, 24§, 30§.)

Lastensuojelulain mukaisesti laitoksessa on oltava tarpeellinen määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöstöä sekä riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja välineet. Lastensuojelulaitoksessa voi yksi tai useampi yhdessä tai erillään toimiva yksikkö. Yhdessä yksikössä voidaan hoitaa enintään kahdeksaa nuorta ja samassa rakennuksessa korkeintaan 24 nuorta. Jokaista asuinyksikköä kohden tulee olla vähintään viisi hoito- ja kasvatusyksikköä toimivaa työntekijää. (LSL 1983 30§; Lastensuojeluasetus 8§.)

Yhteisten tilojen lisäksi laitoksessa asuvalla lapsella tai nuorella tulee olla mahdollisuus riittävään yksityisyyteen ja omaan tilaan kuitenkin niin, että henkilökunnalla on perustelluista syistä oikeus tarkastaa nuori sekä lukea hänen postinsa. Perusteltu syy on esimerkiksi epäily lapsen hallussa olevista päihteistä tai turvallisuutta vaarantavista aineista tai esineistä. Lapsen liikkumisen vapautta voidaan poistumiskiellolla rajoittaa määräajaksi, jos sen nähdään olevan lapsen edun mukaista. (LSL 1983 31§ -32§.)

7.3.2 Lotilan nuorisokoti

Lotilalla on takanaan 40-vuotinen historia. Se aloitti toimintansa 17.9.1965 pitkäkadulla 16-paikkaisena oppilaskotina. Laitos oli suunniteltu 7-18-vuotiaille pojille. Lotilan rinnalla toimi tyttöjen oppilaskoti Hovila, joka avasi ovensa vuonna 1968 kymmenpaikkaisena erityislastenkotina. Koko 1970-luvun ajan Jyväskylän oppilaskodit olivat suuressa muutoksessa ja viimein monenlaisten muutosten kautta 29.3.1985 luovutettiin sosiaalilautakunnan käyttöön uusi kuusipaikkainen yksikkö 12–18-vuotiaille pojille ja tytöille.

Pääasiallisesti voidaan todeta, että Lotilan sijoitukset ovat olleet melko pitkäaikaisia ennen 1998 alkanutta muutosta, jossa Lotila profiloitui lyhytaikaisiin sijoituksiin. Tuolloin toiminnassa alkoivat korostua kiireelliset kriisisijoitukset, lyhytaikaiset hoito- ja arviointijaksot sekä avotyö. Lotila pyrkii toimimaan ensisijaisena lastensuojelun kriisi- ja vastaanottoyksikkönä Jyväskylässä ja myös maakunnallisesti. Toiminnassa korostuu yksilöllinen selvittely- ja arviointityö mutta myös perinteisempi korjaava lastensuojelutyö. Vaikka päähuomio kohdentuu nuoreen, on asiakkaana koko tämän perhe. Lotilaan sijoitetut nuoret voivat olla joko avohuollollisesti sijoitettuja tai huostaan otettuja. (Lotilan toimintakertomus, 2005.) Vuoden 2007 alusta käynnistyneen sosiaalipäivystys kokeilun myötä Lotilan nuorisokodin merkitys kriisi- ja vastaanottoyksikkönä vahvistui entisestään.

Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat nuorten omien lähiverkoston lisäksi eri viranomaiset, kuten sosiaalitoimi, nuorten erityispalvelut, poliisi sekä päihde- ja mielenterveyspalvelut.

7.3.3 Palokan nuorisokoti

Jyväskylän maalaiskunnan lastensuojelun laitoshuollon historia ulottuu 1950-luvulle. Tikkakosken lastenkoti aloitti toimintansa 10.10.1952. Lastenkoti muutettiin nuorisokodiksi 1998 ja nuorisokodille valmistui uudet tilat Palokan Korppumäkeen 2002 maaliskuussa.

Palokan nuorisokoti on yhdeksänpaikkainen yksikkö, joka tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa ja kasvatusta 12–17-vuotiaille nuorille. Tavoitteena on vastata nuoren äkilliseen avuntarpeeseen kriisiytyneessä elämäntilanteessa. Toiminnassa korostuvat sekä yksilöllinen arviointityö että pidempiaikainen kuntouttava ja korjaava lastensuojelutyö. Nuori opettelee elämänhallintaa sekä vastuuta itsestään että omista velvollisuuksistaan suhteessa yhteisöönsä.

Yksikössä asuvat nuoret ovat joko avohuollollisesti sijoitettuja tai huostaan otettuja. Työtä tehdään vahvassa yhteistyössä nuoren perheen kanssa. Nuoren tilannetta arvioidessa huomioidaan myös tämän perheen tarpeet.

Kahdeksan osastopaikan lisäksi Palokan nuorisokodilla on käytössään itsenäistymisasunto, jossa yksi nuori kerrallaan voi harjoitella elämän perustaitoja työntekijöiden tukemana. (Jyväskylän maalaiskunnan internet-sivusto 2005)

8 YKSIKÖKOHTAISESTA TYÖSTÄ YHTEISTYÖHÖN?

Opinnäytetyön tavoitteita miettiessämme oli yhtenä ajatuksenamme pyrkiä kartoittamaan ja luomaan malli, jonka avulla olisi mahdollista lisätä yhteistyötä nuorisokotien henkilöstön välillä. Nuoriin liittyvien tavoitteiden lisäksi lähtökohtana oli luoda henkilöstölle luonteva foorumi jossa kohdata. Näin halusimme lisätä vertaistuen mahdollisuutta sekä käytännöstä kumpuavan hiljaisen tiedon jakamista. Toisaalta pyrimme löytämään uusia ratkaisuja vastata taloudellisten resurssien asettamiin haasteisiin virikkeellisen toiminnan näkökulmasta.

Kartoitimme Jyväskylän lastensuojelulaitosten välistä yhteistyötä lähinnä henkilöstön kanssa käytyjen keskusteluiden kautta. Yhteistyön havaittiin

olevan tiivistä laitosjohtajien tasolla, mutta ohjaajien kohtaamiset rajoittuivat lähinnä yhteisin salibandyvuoroihin sekä satunnaisiin yhteisiin konserttimatkoihin sekä henkilöstön yhteisiin koulutuspäiviin. Arjen työssä yhteistyötä ilmenee lähinnä tarpeellisten tietojen vaihtamisena silloin, kun nuori siirtyy talosta toiseen tai nuorella on verkostoja, esimerkiksi kavereita tai sisarusia toisessa lastensuojelulaitoksessa.

Käytyjen keskusteluiden myötä kävi ilmi, että henkilöstö koki olemassa olevan yhteistyön riittäväksi perustellen ajatuksiaan laitosten yksilöllisillä toimintatavoilla ja itsenäisyydellä. Toisaalta mahdollisen yhteistyön lisääminen nähtiin positiivisessa valossa lähinnä resurssikysymysten valossa. Yhteisillä projekteilla olisi mahdollista helpottaa rajallisten resurssien asettamia esteitä. Eri laitoksissa asuvien nuorten kohtaamisiin henkilöstön edustajat suhtautuivat varovaisemmin. Jyväskylän kokoisessa kaupungissa laitoksissa asuvat nuoret tuntevat toisensa usein jo ennestään. Vertaisryhmältä saatavan tuen kääntopuolena on kielteisten laitospöytäkirjojen ja toimintatapojen siirtyminen nuorelta toiselle.

8.1 Hiljainen tieto

Klassisen tietokäsityksen mukaan tiedolla tarkoitetaan hyvin perusteltua tosiuskomusta. Tieto ymmärretään käsittein ja lausein ilmaistavana uskomusjärjestelmänä. (Niiniluoto 1991.) Tiedosta puhuttaessa voidaan toisaalta tarkoittaa pieniä tiedon osasia kuten faktaa, dataa ja informaatiota sekä toisaalta suuria käsitteitä kuin arvotieto, esteettinen tieto, hiljainen tieto, tietoisuus, ymmärrys ja viisaus (Koivunen 1997, 75–93).

Nonaka ja Takeuchi (1995) jakavat tiedon kahteen eri lajityyppiin; käsitteelliseen ja äänettömään tai hiljaiseen tietoon. Käsitteellisellä tiedolla tarkoitetaan teoreettista, rationaalista ja numeerista tietoa menneestä. Hiljaisen tiedon taas katsotaan pohjaavan kokemukseen, arvoihin, asenteisiin

ja käytännön tietoon. Se on usein tiedostamatonta ja automatisoitunutta. Sekä käsitteellinen että hiljainen tieto ovat merkityksellisiä ammatillisessa toiminnassa. Työyhteisöissä toimivat ihmiset jakavat hiljaista tietoa ja samalla oppivat toisiltaan. (Puonti 2003, 275.)

Raija Nurmisen (2000) hiljaista tietoa hoitotyössä käsittelevän väitöskirjan mukaan hiljainen tieto koostuu useista toisiinsa yhdistyneistä tiedon osa-alueista. Ammatillisen osaamisen ja elämäkokemukseen pohjautuvan kokemustiedon lisäksi hiljaisen tiedon kokonaisuus rakentuu käytännöllisen tiedon, objektiivisen tieteellisen tiedon sekä monimuotoisen julkaistun tietoaikaisen yhteisvaikutuksessa. Ihmisen tietoisuuteen hiljainen tieto nousee intuition, tiedostamatta tiedetyn tiedon, kautta. (Nurminen 2000, 17–36.)

Sosiaalialantyon näkökulmasta tarkasteltuna hiljaisen tiedon vaikutukset ovat löydettävissä niin asiakastyön arjen käytänteistä ja menetelmistä sekä niiden valintaprosesseista, kuin asiakkaan ja työntekijän välisistä vuorovaikutustilanteista. Laura Ylirukan (2002) pro gradu tutkimuksen yhtenä ulottuvuutena on kuvata hiljaisen tiedon esiintyvyyttä sosiaalityöntekijöiden puheessa haastatteluaineiston perusteella. Tässä yhteydessä hiljainen tieto ymmärretään henkilökohtaiseksi, tilanne- ja asiasidonnaiseksi ammattilaisen ”näppituntumaksi”, jota on vaikea pukea sanoiksi. Tutkimuksen mukaan hiljaisella tiedolla on merkittävä asema sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden äännetön tieto on tiedon esiaste, johon on syytä suhtautua terveeseen kriittisesti, tuoda se esille ja arvioida hiljaisen tiedon vaikutusta tehtävään työhön.

9 ELÄMISENTAITOJA OPPIMASSA

Harvoin tulemme ajatelleeksi kuinka paljon erilaisia taitoja tarvitsemme selviytyäksemme arjessa ja millaisia oppimisprosesseja niiden omaksuminen

meiltä vaatii. Suuri osa näistä taidoista omaksutaan sitä erityisesti tiedostamatta, mutta joidenkin harjoittaminen vaatii suuriakin ponnistuksia. Perhe, lähiyhteisöt, yhteiskunta ja ympäristö vaikuttavat vahvasti siihen, millaisiksi yksilöinä kasvamme. Vaikka lapsuus ja nuoruus ovat ehkä merkittävintä oppimisen aikaa, karttavat tiedot ja taidot läpi elämän.

9.1 Sosiaaliset taidot

Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta. Yksilö joka osaa käyttäytyä tilanteeseen sopivalla tavalla, edistää omaa hyväksytyksi tulemistaan yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. Yksilön kykyä saavuttaa hänelle itselleen tärkeitä sosiaalisia tavoitteita kutsutaan sosiaaliseksi kompetenssiksi eli pätevyudeksi. Sosiokognitiiviset ja sosiaaliset taidot ovat sosiaalisen pätevyyden keskeiset osa-alueet. (Laine 2005,115–116.)

Sosiokognitiiviset taidot pohjautuvat sosiokognitioihin eli käsityksiin, joita muodostetaan toisen yksilön persoonallisuudesta ja tavoitteista. Muiden tunteiden ja tavoitteiden tunnistamisen lisäksi on tärkeätä kyetä tunnistamaan myös omat tunteensa ja tavoitteensa sekä pystyä ennakoimaan oman ja muiden toiminnan seuraukset. Yksilöt tekevät toisistaan henkilöhavaintoja arvioiden toisen persoonallisuutta tämän käyttäytymisen perusteella. Käyttäytymisestä tehtävien tulkintojen lisäksi toisesta syntyviin käsityksiin vaikuttavat arvioijan suhde arvioitavaan, arviointitilanteessa tapahtuva vuorovaikutus sekä arvioijan ennako-odotukset. (Laine 2005, 114–115.)

Kaksi keskeistä yksilöiden toisistaan tekemiä havaintoja ja niihin perustuvia arvioita selittävää teoriaa ovat implisiittinen persoonallisuusteoria ja attribuutioteoriat. Implisiittisen persoonallisuusteorian mukaan jokainen ihminen luo yksilökohtaisia kytköksiä eri persoonallisuuden piirteiden välille. Implisiittinen persoonallisuusteoria johtaa usein stigma- eli polttomerkki-ilmiöön, jossa yksittäinen negatiivinen persoonallisuudenpiirre luo kuvitelman muidenkin negatiivisten piirteiden olemassaolosta. Yksilön korkea sosiaalinen

asema tai arvostettujen taitojen omaaminen taas voivat aiheuttaa stigman käänteisilmiön eli sädekehävaikutuksen, haloefektin. Atribuutioteorioiksi kutsutaan teorioita, jotka kuvaavat kuinka ihmiset selittävät oman toimintansa syitä tai toisten käyttäytymistä. (Himberg & Jauhiainen 1998, 74–78.)

Sosiaalisia taitoja määritellään ja ryhmitellään monin eri tavoin. Puhuttaessa sosiaalisista taidoista osana sosiaalista pätevyyttä, niillä tarkoitetaan taitoja joiden avulla yksilö pystyy toimimaan ryhmässä, ratkomaan sosiaalisia ristiriitatilanteita, neuvottelemaan ja tarvittaessa pitämään puoliaan. Ennen kaikkea sosiaaliset taidot ovat selkeää viestintää, itsensä ja omien aggressioiden hallintaa sekä toisesta huolehtimista. (Mts. 81.)

Mirja Kalliopuska (1995) jaottelee sosiaaliset taidot keskusteluun ja kuunteluun liittyviin, tunteita käsitteleviin, aggressiolle vaihtoehtoisiin sosiaalsiin taitoihin sekä suunnittelu ja päätöksenteko taitoihin. Lisäksi Kalliopuska luokittelee edellä mainitut sosiaaliset taidot arkipäivän selviytymistaitoihin, vuorovaikutustaitoihin ja varsinaisiin sosiaalsiin taitoihin.

Arkipäivän selviytymistaitoihin kuuluvat jokapäiväisestä elämästä huolehtiminen kuten hygienia, ruokatalous, siivous, raha-asiat ja velvoitteista huolehtiminen. Näiden taitojen hallitseminen vaatii niiden opettelua ja harjoittelua. Taidot karttuvat iän myötä ja yksilön saadessa lisää vastuuta huolehtia itse omista päivittäisistä askareistaan. Siksi on tärkeää, että lapsia ja nuoria ohjattaisiin ja tuettaisiin suoriutumaan arjen askareista itse ikätaso huomioonottaen.

Vuorovaikutus- eli viestintätaidot ovat tärkeä osa sosiaalisia taitoja. Vuorovaikutus on aina tilannesidonnaista ihmisten välistä jatkuvaa tulkintaprosessia. Vuorovaikutus voi olla joko informaatiota eli yksisuuntaista tiedonvälitystä tai kommunikaatiota, joka on yksilöiden välistä palautteeseen pohjautuvaa keskustelua. Ihmiset perustavat toimintansa vuorovaikutustilanteessa tekemiinsä tulkintoihin, josta johtuen myös vuorovaikutuksen muoto muuttuu jatkuvasti. Tästä tulkintojen vuorottelusta johtuen viestien väärinymmärrykset ovat tavallisia. Vuorovaikutukseen

osallistuja pyrkii sanallisesti tai sanattomasti viestimään muille tärkeäksi kokemiaan asioita, vaikuttamaan ja luomaan yhteyttä toisiin sekä saamaan palautetta omasta toiminnastaan. Sanattomalla viestinnällä tarkoitetaan ilmeitä, katsetta, eleitä, asentoja, etäisyyttä sekä paralingvistisiä vihjeitä, kuten puheen nopeutta, painoa, äänen korkeutta ja taukoja. Joskus verbaalinen ja non-verbaalinen viesti ovat ristiriidassa keskenään. Tällöin voidaan puhua kaksoisviestinnästä, joka vaikeuttaa viestin ymmärtämistä. Viestintä on onnistunutta silloin kun se on vastaanottajakeskeistä. Viestijä pyrkii huomioimaan viestin vastaanottajan ja reagoi tältä saamaansa palautteeseen. (Mts. 81–86.)

9.1.1 Sosiaalisten taitojen oppiminen

Sosiaaliset taidot alkavat kehittyä hyvin varhaisessa vaiheessa. Lapsena ja nuorena opitut sosiaaliset taidot seuraavat yksilöä aikuisuuteen. Sosiaalisia taitoja opitaan monilla eri tavoin, joista mallioppiminen on ehkä merkittävin tapa. Kognitiivisen käyttäytymisterapia-mallin mukaan lapset ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja oppivat erilaisia sosiaalisia taitoja muilta lapsilta ja aikuisilta. Mallioppimisessa lapsi kopioi ainakin aluksi suoraan mallinsa käyttäytymisen itselleen. Myöhemmin, kun kriittinen ajattelukyky on parantunut, alkaa lapsi tai nuori yhdistää mallioppimaansa omiin ajatuksiinsa. Vähitellen aikuisilta hankittu ulkoinen kontrolli sisäistyy lapsen sisäiseksi kontrolliksi. Sosiaalisen oppimisteorian mukaan sosiaalisten taitojen oppimisen kannalta on tärkeää saada jatkuvaa palautetta kanssaihmisiltä. Taidot vaativat sanallista vahvistusta muilta sekä hyväksytyjen toimintamallien palkitsemista. (Kalliopuska, 1995, 8-9.)

Sosialisaatiolla tarkoitetaan kehitystä, jonka tuotoksena lapsesta tulee ympäristönsä lakeja, normeja ja tapoja noudattava yksilö (Vuorinen & Tuunala 1995, 45). Sosialisaatio jaetaan neljään vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe, perusluottamuksen synty, käsittää lapselle syntyvää varmuutta siitä, että

häntä rakastetaan. Toisessa vaiheessa eli alustavassa itsenäistymisessä lapsi alkaa irtautua kiinteästä sidoksestaan vanhempiinsa. Kouluikään saavuttaessa lapsen täytyy oppia toimimaan itsenäisesti. Tuolloin vanhemmista irtautumisen on jo täytynyt tapahtua, lapsen on täytynyt saavuttaa pitkäjänteisyyttä ja keskittymiskykyä sekä vuorovaikutus taitoja ja empatiaa jo sen verran, että hän kykenee toimimaan ryhmässä. Viimeisenä sosialisointivaiheena pidetään identiteetin löytämistä. Nuoruusikä muokkaa ihmistä runsaasti ja tässä vaiheessa nuori sisäistää monet normit ja säännöt, joita sosiaalinen hyväksyntä vaatii. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 72–76; Vuorinen & Tuunala, 1995.)

Sosiaalisia taitoja voidaan harjoitella ohjatusti sekä mallista oppimisen että erilaisten roolileikkien avulla. Roolien kautta on helpompaa käsitellä myös yksilölle hankalia asioita, koska se on helpompaa kuin omana itsenään toimiminen. Pienryhmissä ja vähitellen varsinaisessa sosiaalisissa tilanteissa tapahtuvien rooliharjoitusten avulla on mahdollista lisätä herkkyyttä toisen kokemuksille, ajatuksille ja tunteille. (Kalliopuska 1995, 8–9, 80–81.)

Ryhmässä työskentely on luonnollinen tapa harjoitella sosiaalisia taitoja. Ryhmätyöskentely vaatii muun muassa aloitekykyä, toisen huomioonottamista, keskustelutaitoja sekä kritiikin sietämistä. Ryhmätyön aihe voi olla mikä tahansa, josta ryhmän uskotaan pystyvän suoriutumaan. Ryhmätöiden rinnalla kulkevat yhteistoimintaharjoitteet joissa fyysinen tekeminen on pääasiassa. Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka käyttävät pääasiassa näitä menetelmiä. Ryhmän täytyy yhdessä selviytyä tehtävästä, jolloin kommunikaatio on välttämätöntä. Ryhmästä riippuen tehtävät voivat olla paljon fyysistä kosketusta sisältäviä.

9.2 Sosiaalipedagoginen työote

Sosiaalipedagogiikka ei kohdennu johonkin tiettyyn kohteeseen yhtä helposti kuin esimerkiksi musiikkipedagogiikka. Lisäksi yhteiskunnan muutokset

koskettavat sosiaalipedagogiikan itseymmärrystä joka päivä.

Sosiaalipedagogiikan käsitettä voidaan määritellä eri näkökulmista.

Sosiaalisella ajattelullaan yleisesti joko yhteiskunnallista, yksilöllistä ja ihmisten vuorovaikutusta koskevaa tai solidaarista. Sosiaalipedagogiikan voidaan ajatella olevan näiden pedagogiikkaa erikseen tai yhdessä. (Hämäläinen, 1999, 11–15.) Sosiaalipedagogiikka käsite voidaan siis ymmärtää joko puhtaasti ammatillisena käytäntönä, akateemisena oppialana tai tieteellisenä teorianä sosiaalisesta kasvatuksesta. (Kurki 2000, 44.)

Sosiaalipedagogiikka koostuu teorioista ja käytännöstä ja näin ollen ajattelun ja tekemisen vuorovaikutus korostuu. Sosiaalipedagogiikassa on kolme keskeistä teoriaa. Itseymmärrysteoria sisältää peruskäsitteet ja sosiaalipedagogiikan keskeisen sisällön. Viitekehysteoriaa koskevat ilmiöt, joiden kanssa ollaan tekemisissä. Menetelmäteoriassa käsitellään nimenmukaisesti sosiaalipedagogiikan menetelmiä ja työmuotoja. (Hämäläinen, 1999, 17–18.)

Sosiaalipedagogiikka on käytännöllinen toimintatiede. Siinä ajatellaan miten asiat tällä hetkellä ovat, miten ne voisivat olla ja miten päästään haluttuun lopputulokseen. Sosiaalipedagogiikalla on kolme erityistä tutkimuskohdetta. Ensimmäisenä tutkimuskohteena ovat ne inhimilliset kasvun prosessit, joista yhteiskuntaan integroituminen sekä riittävä elämänhallinta yhteiskunnan jäsenenä muodostuvat. Toisena tutkimuskohteena ovat ongelmat, joita ihmisellä on edellä mainittujen prosessien toteuttamisessa. Kolmantena tutkitaan pedagogisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on edistää täysipainoista yhteiskunnan jäsenyyttä ja ehkäistä sekä lievittää edellä mainittuja ongelmia. (Mts. 29–32.)

Sosiaalipedagogiikalla ei ole varsinaisesti omia tutkimusmenetelmiä, vaan toiminnan kohde ja haettava päämäärä määrittävät mitä menetelmää on kannattavinta käyttää. Näin ollen menetelmiä parempana terminä käytetään sosiaalipedagogista orientaatiota. Sosiaalipedagoginen orientaatio ohjaa käyttämään ja kehittämään tietynlaisia työmuotoja. Samalla pyritään ymmärtämään mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja suhteuttamaan toimenpiteet

kulloinkin kyseessä olevan sosiaalisen ongelman luonteeseen, syihin ja vaikutuksiin. Sosiaalipedagoginen orientaatio sisältää useita toimintaperiaatteita. Näitä ovat dialogisuus, yhteisön kasvatuspotentiaalin käyttö ja kehittäminen, ylisukupolvinen ajattelutapa ja ennaltaehkäisy, itseapuun auttaminen, kriittisen tietoisuuden herättäminen, ihmisenä kasvamisen tukeminen, toiminnallisuus, osallistuminen sekä osallistaminen. Sosiaalipedagogiset työmuodot syntyvät näiden periaatteiden soveltamisesta käytäntöön. Kaikin puolin sosiaalipedagoginen ajattelu johtaa sosiaalipedagogiseen työotteeseen. (Hämäläinen 1999, 36–37, 59–60, 62.)

Sosiaalipedagogisia työmuotoja ovat yksilö-, ryhmä-, perhe- tai yhteisötasolla tapahtuva itseoivaltamiseen auttaminen. Korostuvia periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys sekä elämyksellisyys. Usein pyritään suosimaan luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja, sillä ne antavat paljon erilaisia mahdollisuuksia toteutukseen. Ennen kaikkea sosiaalipedagoginen työ on vuorovaikutus ja ihmissuhdetyötä. Lisäksi se on myös identiteettityötä, sillä ihmistä ei voida pakottaa muutokseen vaan heissä on herätettävä tahto muutokseen. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on saada yksilö integroitumaan eli kiinnittymään yhteiskuntaan mutta toisaalta myös emansipoitumaan eli vapautumaan yhteiskunnan holhouksesta. Nuorisotyötä ajatellen kohderyhmänä ovat ne nuoret, jotka eivät kykene kouluttautumaan syystä tai toisesta, eivätkä tällöin kiinnity yhteiskuntaan vaan syrjäytyvät. (mts. 66–71, 79–82.)

9.3 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurisella innostamisella on pitkät, kansainväliset perinteet, mutta Suomessa kyseistä toimintaa on alettu pohtia ja kehittää vasta viime vuosikymmeninä. Sosiokulttuurinen innostaminen on yksi sosiaalipedagogiikan suuntauksista. Sosiaalista innostamista on ollut aina,

mutta varsinaisesti sosiokulttuurinen innostaminen määriteltynä käsitteenä (animation socioculturelle) ja toimintana syntyi toisen maailmansodan jälkeen Ranskassa. Nykyisellään sitä sovelletaan laajalti koko Euroopan ja Amerikan mantereilla. (Kurki 2000, 11.)

Innostaminen on vahvasti kasvatuksellista, sosiaalista ja kulttuurista toimintaa. Sen keskeisenä tavoitteena on osallistaa ja aktivoida ihmiset toimimaan ja sitä kautta aikaan saamaan positiivisia muutoksia sekä lisätä kulttuurista demokratisaatiota että kulttuurien välistä demokratiaa niin paikallisesti kuin laajemmassa mittakaavassakin. Innostaminen on aina suunnitelmallista ja päämäärätietoista toimintaa, jonka ydinajatuksena on luoda uusia vuorovaikutuksen foorumeja ja vapauttaa ihmisen luovuuden ja innovatiivisen ajattelun. Tarkoituksena on lisätä yksilön aloitteellisuutta ja luoda käytänteitä ja rakenteita, jotka jäävät elämään. Sosiokulttuurisen innostaminen toimintana on aina sidoksissa teoriaan. (Kurki 2000, 14, 54–63.)

Espanjalainen J.V. Merinon mukaan innostamisella on kaksi päätavoitetta; ”herättää henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole” ja ”tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka jo ovat olemassa”. Innostamisen avulla on siis mahdollista sekä vahvistaa että luoda itseohjautuvien sosiaalisten ryhmien että toimivien ryhmäprosessien syntymistä. Lisäksi Merino käyttää kolmea innostamisen traditioista kumpuavaa avainkäsitettä:

- Antaa elämä, innostaa
- Välittää, ryhtyä välittäjäksi
- Muuttaa laadullisesti

(Kurki 2000, 23–24.)

Ranskalainen Claude Gillet (1995) on kehittänyt sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa ilmentäen sen kahdensuuntaisuutta. Hän on jakanut

innostamisen kärjistetyksi kylmään ja kuumaan maailmaan, jotka ovat sekä toisilleen täysin vastakkaisia mutta samanaikaisesti tarpeellisia toimivan kokonaisuuden rakentumiseksi. Kylmässä, teknisessä maailmassa luotetaan järjestykseen ja rationaalisuuteen. Siinä korostuvat taloudellisen edun näkökohdat. Toiminta pohjaa jo olemassa olevaan ja sen ylläpitämiseen. Toiminnalla on hyvät motiivit, mutta parannuksia ryhdytään toteuttamaan ylhäältä päin ohjautuen niin, että seurauksia pyritään korjaamaan puuttumatta ilmiöiden syihin. (Mts. 64–69.)

Kuumassa maailmassa taas korostuvat sekä persoonallinen että kollektiivinen osallisuus ja osallistuminen. Se on yhteiskunnan ruohonjuuri tasolta kumpuava reaktio byrokratiaa ja jäykkää järjestelmää vastaan. Innostaminen kohdentuu yksilön ja yhteisöjen arkeen ja sen tarkoituksena on osallistujien tietoisuuden lisääminen. Keskeistä on pyrkimys kehitykseen ja uuden luomiseen. (Mts. 69–71.)

Innostamisen kaksijakoisuudesta huolimatta siitä on aina löydettävissä samat peruselementit, joita voidaan tarkastella kuuman ja kylmän maailman näkökulmista. Gilletin mukaan nämä rakennepuut ovat tekeminen, osallistujat, aika, instituutio, sosiaalinen suhde, strategia ja filosofia. Innostamisessa vastuu ja tehtävät ovat aina innostajalle ja osallistujille yhteisiä. Keskeistä on olla mukana ja osallistua. Voi todeta, että innostaminen on pyrkimys ajattelun että konkreettisen toiminnan lisäämiseen ja sen aikaan saaman muutoksen saavuttamiseen. (Kurki 2000, 73–80.)

9.4 Yhteisökasvatus

Kari Murto ja Kalevi Kaipio toivat yhteisökasvatus-termin suomalaiseen kasvatustieteeseen. 1970-luvun alussa Jyväskylän kaupungin oppilaskoti sekä Sopimusvuoren terapeuttiset yhteisöt Nokiolla ja Tampereella aloittivat

yhteisökasvatukseksi nimetyn kasvatuskäytännön kehittämisen.

Yhteisökasvatusta voidaan luonnehtia myös demokratia kasvatukseksi.

Yhteisöpedagogiikassa yhteisö kasvattaa itse itseään aikuisen johdolla. Jotta yhteisö voisi kasvaa yhdessä toimivaksi, on jokaisen yhteisön jäsenen pyrittävä ajattelemaan yhteisön parasta omien henkilökohtaisten etujen edellä. Mikäli joku tai jokin yhteisön osista tavoittelee omaa etuaan, tulee yhteisöstä vastuuton, turvaton ja yksilöistään huolehtimaton.

Yhteisökasvatuksen peruspilareita ovat yhteinen velvollisuuksien ja tehtävien hoito, suunnittelu sekä päätösten teko. (Mikkeli-yhteisön internet-sivusto)

Aikuisen rooli on ohjata yhteisöä ja sen yksilöitä sekä antaa perusraajat, joita yhteisön tulee noudattaa päätöksen teossaan. Kasvattajan pitää koko ajan tiedostaa tavoitteet, joihin hän kasvatuksellaan pyrkii. Yhteisökasvatus ei ole yksinkertaista kasvattajalle. Kasvattaja ei ole enää auktoriteetti, jota totellaan kyselemättä, vaan kasvattaja on osa demokraattista yhteisöä. Kasvattajalta vaaditaan ammattitaitoa yhteisön luomiseen ja sen ylläpitämiseen. Aikuisen on pystyttävä pitämään yhteisö hallinnassaan, vaikka yhteisö tekeekin itse yhteisöä koskevia päätöksiä. Kasvattajan tulee olla johdonmukainen ja hänen tulee kohdella kaikkia yhteisön jäseniä tasa-arvoisesti. Usein perinteisessä auktoriteetti-mallissa aikuinen puhuu yhtä ja toimii itse toisin. Yhteisömallissa aikuisen tulee myös noudattaa yhteisön laatimia sääntöjä sekä toimia yhteisön hyvää ajattelen. Kasvattajalla on myös lupa olla väärässä. Jos kasvattaja huomaa tehneensä huonon päätöksen, voi hän siitä perääntyä ja myöntää olleensa väärässä. Yhteisökasvatuksessa on syytä edetä vaihe vaiheelta yhteisön yksilöiden kehitystason mukaan. Vastuun antamisen on lähdeittävä pienistä asioista, joista yhteisön jäsenet kykenevät selviytymään. Vastuuta lisätään sitä mukaa, kun yhteisö on siihen valmis. Kasvattajan tulee nähdä milloin yhteisölle voi antaa lisää vastuuta ja sen valtaa lisätä.

(Kaipio 1986, 61–62.)

Käytännön kautta yhteisökasvatukseen on löydetty kuusi toiminnan perusperiaatetta; tasa-arvoisuuden, terveen järjen, avoimuuden ja rehellisyyden, ehdottoman oikeudenmukaisuuden, luottamuksen sekä

ehdottoman fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaatteet. Tasa-arvoisuuden periaatteen mukaan kaikki yhteisöä koskevat päätökset tehdään demokraattisesti yhteiskokouksissa ja niiden tulee olla loppuun asti järkevästi perusteltuja. Kaikki yhteisössä noudattavat samoja sääntöjä ja normeja. Heitä myös kohdellaan tasavertaisesti niin palkintojen kuin rangaistusten osalta. Jokaisen yhteisön jäsenen tulee myös nauttia luottamuksesta taustastaan riippumatta, mikäli tämä ei käytöksellään menetä luottamusta. Yhteisöllä ei ole erikseen jaoteltuja henkilökunnan ja kasvatettavien töitä. Jokaiselle yhteisön jäsenelle turvataan fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus, eikä toista satuteta edes leikillään. (Kaipio 1986, 57–58.)

Yhteisökasvatusta on kokeiltu ja toteutettu Suomessa päiväkodeissa, peruskoulussa, ammattiopetuksessa, lasten- ja aikuisten psykiatriassa, lastensuojelulaitoksissa, kehitysvammahuollossa sekä päihdehuollossa.

9.5 Arjen pedagogiikka

Tämän opinnäytetyön yhteydessä olemme käyttäneet arjenpedagogiikka termiä arkipäivässä tapahtuvan suunnitelmalliseen tai tiedostamattomaan oppimiseen viittaavana. Yleisesti arkipäivän oppimisesta puhuttaessa tarkoitetaan perheen piirissä, työssä ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa kokemusperäistä oppimista. Tätä informaalista oppimista voi tapahtua joko tietoisesti, huolelliseen suunnitelmaan perustuvana, erilaisina kokemusperäisenä oppimisena sekä spontaanisti muiden toimintojen sivutuotteena niin ettei yksilö sitä edes tiedosta. Eräiden arvioiden mukaan jopa 75 % ihmisen oppimisesta on kokemusperäistä, arkielämän tilanteissa tapahtuvaa. (Tuomisto 2001, 30–42.) Elämisen taitoja, kuten sosiaalisia ja muita arjen perustaitoja opitaan pääasiallisesti juuri informaalisen oppimisen kautta.

Kun elämisen taitoja halutaan opettaa suunnitelmallisesti, ovat toiminnalliset menetelmät tähän tarkoitukseen parhaiten soveltuvia. Elämisen taitoja oppii

paremmin itse tekemällä kuin pelkästään kuuntelemalla. Kokemuksen kautta oppiessa syntyy tunteita ja elämyksiä. Ryhmällä on tärkeä rooli peilinä, josta oppija voi peilata itseään muihin sekä vertailla muiden kokemuksia omiinsa. Kolbin kokemuksellisen oppimisen kehä on tunnetuimpia lähestymistapoja toiminnalliseen oppimiseen. Tässä mallissa lähdetään liikkeelle oppijan omista kokemuksista, jotka käsitellään reflektoinnin kautta. Viimeisenä suoritetaan arkeensiirto eli kokemuksen siirtäminen käytännön arkipäivän elämään. (Aalto 2000, 149–151.)

10 TAVOITTEENA RYHMÄ

Ryhmäksi voidaan nimetä joukkoa erilaisia yksilöitä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja joille on syntynyt tietoisuus yhteenkuuluvuudesta sekä yhteisestä tehtävästä. Muita ryhmän muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä voivat olla pyrkimys tyydyttää riippuvuuden, kiintymyksen ja sisäisen tai ulkoisen turvallisuuden tarpeita, tarve suojautua ryhmän jäsenille yhteistä ulkoista uhkaa vastaan tai yhteinen regressiivinen käyttäytyminen. (Lindström & Kiviranta 1995, 2-3.)

Ryhmät ovat merkityksellisiä sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Ryhmien kautta yksilö saa mahdollisuuden vaikuttaa ympäristöönsä, muuttaa sitä sekä liittyä yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Hyväksytyksi tuleminen, johonkin kuuluminen sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus ovat ihmisen persoonallisuuden kehitykselle olennaisen tärkeitä. Ryhmä toimii peilinä yksilölle, jonka kautta yksilö voi reflektoida omia toimintatapojaan ja itseään. Yhtenä syynä yhteiskunnan osallisuudesta syrjäytymiseen ovat heikot ryhmät ja yksilöiden ryhmiin liittymisen puute. Ryhmät toimivat linkkinä yksilön ja yhteiskunnan välillä. Niiden kautta yhteiskunnalla on mahdollisuus säädellä ja normittaa yksilöiden toimintaa tehokkaasti. (Himberg & Jauhiainen 1998, 95–97.)

Ryhmän syntyminen voidaan kuvata vaiheittain. Ensimmäinen ryhmän synnylle välttämätön vaihe, tilakontakti, on yksilöiden joutuminen vuorovaikutukseen keskenään. Toisessa vaiheessa yksilöt synnyttävät psykologisen kontaktin toisiinsa, tulevat tietoisemmiksi toisistaan ja luovat välilleen sosiaalisia suhteita. Sosiaalisen kontaktin vaihe on ryhmän muodostumisen vaiheista viimeinen. Tuolloin ryhmä saavuttaa yhteisen tavoitteellisen toiminnan. Ryhmän on saatava käydä rauhassa läpi edellä mainitut kehitysvaiheet ennen kuin se on valmis yhteistoimintaan. (mts. 98–99.)

Ryhmän tunnusmerkkejä ovat yhteinen tavoite, ryhmäsuhteet ja ryhmädynamiikka. Tuloksellisuus ja tehokkuus sekä ryhmän kiinteys ja toimintakyky ovat päämääriä, joihin kaikkien ryhmien on toimiakseen pyrittävä. Näitä kahta ulottuvuutta voidaan nimittää kaksoistavoitteeksi, joka koostuu ryhmän perustehtävästä eli asiataavoitteesta sekä tunnetavoitteesta. Perustehtävä määrittää ryhmän toiminnan tarkoituksen yhteiskunnassa. Tunnetavoitteen saavuttaminen eli ryhmän kiinteys eli koheesio ja koossapysyminen ovat edellytyksenä ryhmän tehtäväsuorituksen onnistumiselle. (mts. 101–102.)

Ryhmän sisäinen vuorovaikutus ja sen laatu on ryhmän toiminnan kannalta keskeistä. Ryhmän yksilöiden väliset suhteet ovat normi-, valta-, tunne-, rooli- ja kommunikaatio suhteita, jotka tasoiltaan ja tavoitteiltaan erilaisia ja jatkuvasti muuttuvia. Ryhmäsuhteet voivat olla joko epävirallisia ja ainoastaan toiminnassa ilmeneviä tai virallisesti määriteltyjä. Ryhmän jäsenet eivät välttämättä tietoisesti hahmota ryhmän sisäisiä suhteita, mikä voi hankaloittaa kaksoistavoitteen saavuttamista. (mts.119–120.)

Kurt Lewinen kenttäteorian (1935, 1951) mukaan erilaisten yksilöiden muodostama ryhmätilanne on jatkuvassa muutoksessa oleva sosiaalipsykyinen ympäristö. Kukin ryhmän jäsen havainnoi ja tulkitsee ryhmätilannetta omasta persoonallisesta näkökulmastaan. Nämä tulkinnat määrittävät yksilöiden toimintaa ja näin ollen koko ryhmän vuorovaikutusta. Tämä ryhmädynamiikka on siis yksilön dynaamisen kentän eli elämäntilan ja

ryhmätilanteen dynaamisen kentän vuorovaikutusta. Yksilön elämäntilalla tarkoitetaan hetkellistä hänen toiminnassaan heijastuvaa psykologista tilaansa, johon vaikuttavat toisaalta hänen henkilökohtainen yleinen elämäntilanteensa, toisaalta ryhmässä meneillään oleva yhteinen tilanne. Yksilöiden dynaamiset kentät kohtaavat ryhmän dynaamisessa kentässä. Kukin ryhmän jäsen on samanaikaisesti jatkuvassa vuorovaikutuksessa itsensä, yhteisen tilanteen, ryhmän ja jokaisen sen yksilön kanssa.

Useiden tutkimusten mukaan pienet kiinteät ryhmät ovat toiminnaltaan tehokkaampia kuin suuret ryhmät. Pienissä ryhmissä havaittiin enemmän vuorovaikutusta ja ryhmän sisäistä yhteistyötä. Lisäksi pieni ryhmä koettiin suurta ryhmää tyydyttävämmäksi toimintaympäristöksi. (Lindström 1995, 6.)

Aktiivisen osallistumisen, vahvan ryhmän sisäisen kontrollin, yksimielisyyden sekä ryhmän jäsenten henkilökohtaisen sitoutumisen ryhmän toimintaan on havaittu olevan ominaista pienryhmille. Suuret ryhmät pyrkivät jakaantumaan itsenäisesti pienempiin ryhmiin, jolloin ryhmän yhteinen kiinteys vähenee ja ryhmän sisäisten pienryhmien välille syntyy kilpailua ja ristiriitoja. Tällöin myös ryhmän jäsenten aktiivisuudessa ja motivaatiossa on huomattavia eroja. (Himberg & Jauhiainen 1998, 117.)

10.1 Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttämisellä tarkoitetaan monenlaisiin toiminnallisiin harjoitteisiin ja tehtäviin pohjautuvaa ohjattua prosessia, jonka tavoitteena on tutustuttaa ryhmän jäseniä toisiinsa sekä kasvattaa ryhmän turvallisuutta. Ryhmästä ja tilanteesta riippuen ryhmäyttämistä voidaan kutsua useilla eri termeillä, kuten ryhmän turvallistamiseksi, kiinteyttämiseksi, verkottamiseksi jne. (Aalto 2000, 69.)

Ryhmän ohjaajan on tärkeätä määritellä ryhmän turvallisuusaste. Aalto (2000) luokittelee ryhmät kahdeksaan eri turvallisuusasteeseen käyttäen asteikkoa

T1-T8:n. Luokituksissa hän kuvaa pelkäävää, turvatonta, tuntematonta mutta perusturvallista, tuttua ja turvallista, avointa, heikkoutta hyväksyvää, haavoittuvuutta sallivaa sekä armahtavaa ryhmää. Ryhmäyttämisen avulla voidaan nostaa turvallisuuden laatua taso kerrallaan ryhmän tarpeiden mukaan. Ohjaajalla on tärkeä rooli ryhmän lähtötason tunnistamisessa ja tavoitteiden määrittämisessä. Ryhmän olemassaolon tavoitteet määrittävät tavoitteen turvallisuuden asteelle; jokaisen ryhmän ei tarvitse yltää tasolle kahdeksan. Esimerkiksi lyhytaikaisten ryhmien, kuten päivärippikoulujen tai vanhempainiltojen tarvitsee pyrkiä vain tasoille T3-T4. Rippikoululeiri ja vuorovaikutuskoulutus vaativat jo T5 tason. Tason T8 vaativat terapiaryhmät ja osa itsetuntemuskoulutuksista. Tietenkin tasot ovat vain viitteellisiä, eivätkä päde jokaiseen yksilölliseen ryhmään. (Aalto 2000, 70.)

Hyvin suunniteltu ryhmäyttämishjelma vapauttaa ohjaajan keskittymään ohjaajan tehtävään ja mahdollistaa suunnitelmasta joustamisen ilman, että toiminnan perusteema kärsii. Se mahdollistaa ohjelman korjaamisen tulevia kertoja varten. Suunnitteluun kuuluu tavoitteiden asettaminen, jotka määräytyvät kohderyhmän, ohjelman perusluonteen ja teeman sekä toimintaympäristön mukaan. Ohjelman perusluonne voi olla ryhmäyttäminen, virkistäytyminen ja hauskanpito, elämisen taitojen opettelu, koulutustilaisuus tai terapia. Teemojakin voi olla useita erilaisia, kuten esimerkiksi vuorovaikutustaidot, voimavarojen löytäminen tai ryhmän turvallisuuden lisääminen. Kohderyhmän ominaisuudet, kuten ryhmän koko ja sukupuolijakauma vaikuttavat ohjelman tavoitteiden syvyyteen eli vaativuusasteeseen. Ryhmän koko vaikuttaa myös ohjaajien ja avustajien määrään, jolloin suunnitelmallisuuden merkitys korostuu entisestään; jokaisen ohjaajan on tiedettävä tarkalleen miten toimia ja mitkä ovat toiminnalle asetetut tavoitteet. Toimintaympäristö luo rajat toiminnan muodoille. Ympäristöön kannattaa tutustua etukäteen, jotta tiedetään ympäristön antamat mahdollisuudet ja rajoittavat tekijät. (Mts. 81–85.)

Ryhmän turvallisuuden rakentuminen on alitajuinen prosessi ja oppimisesta tulee tietoista vasta kokemusten prosessoinnin ja purkamisen jälkeen. Kaiken lähtökohdaksi on etukäteen hyvin suunniteltu toiminnallinen tai pohtimista vaativa harjoite, joka suoritetaan ryhmässä. Harjoitteen pohjana on aina jokin oletamus kyseisen harjoitteen vaikutuksesta osallistujiin.

Suoritettavaa toimintaa voidaan muokata harjoitteen tekemisen aikana, mikäli se katsotaan tarvittavaksi harjoitteen onnistumisen tai sen kehittämisen kannalta. Toimintaan voidaan lisätä erilaisia elementtejä joita ovat kehyskertomukset, roolit, kilpailuelementin lisääminen ja aikarajat sekä rajoitteistaminen. Kehyskertomuksella tarkoitetaan harjoitteen ohjeistukseen liitettävää tarinaa, joka tekee harjoitteesta mielenkiintoisemman ja rikastuttaa mielikuvitusta. Ryhmän jäsenille voidaan antaa rooleja, joiden mukaan heidän on osallistuttava harjoitteeseen. Tällaisia rooleja voivat olla esimerkiksi kyseenalaistaja, tukija tai säheltäjä. Rajoitteistamisella tarkoitetaan yhden tai useamman ryhmän jäsenen toimintavalmiuksien rajoittamista tekemällä heistä esimerkiksi mykkiä tai sokeita. Tämän tavoitteena on saada yksilö tarkastelemaan omaa käyttäytymistään toisista näkökulmista. Rajoitteistamista käytetään usein luottamus- ja yhteistoimintaharjoitteissa, jolloin muu ryhmä joutuu paikkaamaan rajoitteistetun yksilön vajavaisuutta esimerkiksi näkemällä tämän puolesta. Toisinaan ryhmän tason arviointi epäonnistuu ja ryhmä voi olla tasoltaan joko valmiimpi tai heikompi kuin alun perin on luultu. Elementtejä lisäämällä voidaan helposti lisätä harjoitteen vaatimustasoa sekä tasapainottaa ryhmäläisten välisiä eroja. (Aalto 2000, 99–103.)

Ohjaajan tulee jatkuvasti havainnoida ryhmää kyetäkseen muokkaamaan harjoitetta ryhmälle ja sen yksilöille sopivaksi. Havainnoija voi olla myös ulkopuolinen, joka ei itse osallistu toimintaan, vaan seuraa toimintaa sivusta. Ulkopuolinen havainnoija tuo tekemänsä havainnot esille vasta toiminnan jälkeen. Ulkopuolinen havainnoija tekee usein sellaisia havaintoja, joita ohjaaja ei itse toimintaan osallistuessaan näe. (mts.108–110.)Varsinkin kun

ryhmäyttämisen kohteena ovat nuorisokodissa asuvat nuoret, on syytä muistaa kunkin yksilöllinen psykohistoria. Emme välttämättä tunne yksilöiden taustaa, jolloin havainnoinnilla on suuri merkitys harjoitteen suorittamiselle.

Harjoitteiden jälkeen tulisi suorittaa niihin liittyvien kokemusten ja tunteiden purku. Purku tapahtuu yleensä välittömästi harjoitteen jälkeen, jolloin kokemukset ovat pinnalla. Joskus on kuitenkin hyvä antaa ryhmälle hetki aikaa käsitellä kokemaansa itsekseen. Yleensä purku aloitetaan harjoitteen esiin nostamista tunteista. Joskus ryhmän on vaikea puhua tunteistaan ja tuntemuksistaan, jolloin keskustelua voidaan tukea havaintoihin liittyvillä kysymyksillä. Tunteiden purkaminen on tärkeää. Kun ryhmä kokee tunteet hyväksytyksi, on helpompaa puhua myös vaikeista tunteista. Näin varmistetaan, ettei kukaan ryhmästä jää yksin pahan olonsa kanssa tai että jokainen voi jakaa oman hyvän olonsa muiden kanssa. Purun jälkeen voidaan siirtyä prosessointiin eli kokemusten älyllistämiseen. Prosessointia tuetaan prosessointikysymyksillä, joita voivat esittää ohjaaja ja havainnoija. Prosessointi voidaan tehdä myös non-verbaalisten harjoitteiden avulla, jolloin ryhmän jäsenet vastaavat kysymyksiin omalla toiminnallaan. Lopuksi on hyvä siirtää saadut kokemukset arkeen esimerkiksi kysymällä ”Mitä uskotte voivanne siirtää oppimastanne elämäntilanteisiinne?” (Aalto 2000, 116–117,120.)

Ryhmäyttämismenetelmiä voidaan käyttää yksittäisinä harjoitteina ja leikkeinä ilman syvempää oppimis- tai terapianäkökulmaa. Ohjaajana toimiminen ei varsinaisesti vaadi minkäänlaista koulutus pohjaa, mutta suotavaa olisi, että ohjaaja on itse päässyt kokeilemaan harjoitteita olemalla itse toimijana ryhmässä. Koulutuksella voi kuitenkin olla painoarvoa varsinkin silloin, kun toimitaan ryhmän kanssa, jonka psykohistoria on vaikea. Se lisää usein myös havainnoijan taitoja sekä herkkyyttä lukea ryhmää. Hyvän ohjaajan näkyvimpiä piirteitä ovat hyvät vuorovaikutustaidot, joustokyky, yllättävien tilanteiden hallinta, kiirehtimättömyys, välittäminen ja ohjeistustaito. (Mts. 135–141.)

11 HAVAINNOINTI TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Havainnointi on toinen laadullisen tutkimuksen yleisimmin käytetyistä menetelmistä. Sillä tarkoitetaan aistien avulla tapahtuvaa tiedonkeruuta. Havainnoinnin avulla voidaan saada tietoa henkilön tilasta ja toiminnasta, verbaalisesta ja non-verbaalisesta viestinnästä, taidoista ja tottumuksista sekä ympäristöolosuhteista. Havainnointi sopii tiedonkeruumenetelmäksi erityisesti silloin kun on kyse lapsia ja nuoria koskevista tutkimuksista, vuorovaikutuksen analyysistä tai kun tutkimuksen aiheena on ilmiö, josta ei haluta kertoa. Havainnointi voi olla joko hyvin vapaata, tutkittavan kohteen toimintaan mukautuvaa tai ennalta tarkasti jäsenneltyä. (Krause&Kiikkala 1996,105.) Tutkimuksen laadusta riippuen voidaan havainnointi toteuttaa joko tarkkailevana havainnointina, osallistuvana havainnointina, aktivoivana osallistuvana havainnointina, kokemalla oppimisena tai piilohavainnointina (Vilkkä 2006, 42) Omassa opinnäytetyössämme olemme keskittyneet varsin vapaaseen aktivoivaan osallistuvaan havainnointiin.

Havainnoinnin eduksi voidaan mainita mm. sen laaja soveltuvuus, tutkittavaan ilmiöön kohdentuminen sekä luotettavuus. Lisäksi havainnoinnin avulla on mahdollista saada syvällistä tietoa esimerkiksi vuorovaikutuksen laadusta sekä muista vaikeasti todennettavista ilmiöistä. Haittoina tämän tutkimusmenetelmän käytössä ovat tutkijan osallistumisen ja läsnäolon sekä mahdollisen taltioinnin aiheuttamat muutokset tutkittavien toiminnassa sekä se että tehdyt havainnot ovat aina sidoksissa tekijänsä viitekehukseen ja taustaan. Näin ollen ne voivat muodostua kapea-alaisiksi. Tämä virhe voidaan kuitenkin välttää käyttämällä useita havainnoijia. (Krause&Kiikkala 1996, 106-107.)

11.1 Aktivoiva osallistuva havainnointi eli toimintatutkimus

Leirin toiminnalliseen luonteeseen sekä sen keskeisiin teemoihin sopi toimintatutkimus mainiosti käytettäväksi tiedonkeruu menetelmäksi. Lähdimme liikkeelle siitä oletuksesta että laitosnuorten sosiaaliset ja itsenäisen elämän taidot kaipaavat vahvistusta. Keskeisenä ajatuksena oli siis käynnistää muutos ja aktivoida valikoitu kohderyhmä tiedostamaan omia vahvuuksiaan sekä kehityksen tarpeitaan leiritoiminnan avulla. Havainnointi oli luontevin tapa seurata mahdollista kehitystä ja sen esteitä. Muut soveltamamme menetelmät ja teoriat kuten yhteisökasvatus ja sosiokulttuurinen innostaminen tukivat toimintatutkimuksen käyttöä.

Aktivoivasta osallistuvasta havainnoinnista puhutaan silloin, kun tutkija pyrkii sekä ymmärtämään että muuttamaan tutkimuskohdettaan ja tutkittavana olevaa sosiaalista todellisuutta. Toimintatutkimus on aineistonkeruu tapana tilannekeskeistä sekä muutokseen ja aktiiviseen vaikuttamiseen tähtäävää. Se ei ole niinkään menetelmä vaan tutkimusasetelma, jonka peruseriaatteena on, että tutkija ja tutkittavat yhdessä toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa, ohjaavat, korjaavat ja arvioivat sekä tehtyjä päätöksiä että toimintaa. Luodut tavoitteet ovat kaikille yhteisiä. (Vilka 2006, 46–48.)

Toimintatutkimuksen avulla osallistujat pyritään vetämään aktiiviseen rooliin omassa toiminnassaan. Ideaaliajatus on, että prosessin edetessä tutkimuskohteenjäsenet alkaisivat itse tutkia toimintaansa niin, että tutkijoista tulisi toiminnan kannalta tarpeettomia. (mts. 46–48.)

12 LEIRIELÄMÄÄ

Leiripäivät koottiin pienryhmätoimintaan pohjaten. Kullekin päivälle valittiin teema, jota toteutettiin erilaisten harjoitusten kautta. Suunnitelmallisen ohjatun toiminnan lisäksi nuorilla oli päivän aikana myös mahdollisuus vapaaseen oleskeluun. Ohjaajat olivat kuitenkin tarvittaessa nuorten käytettävissä koko ajan. Meidän leirinjärjestäjien lisäksi avustavina ohjaajina toimivat opiskelijat oli paikalla koko leirin ajan. Palokan neljä ohjaajaa jakoivat leirillä olo päivät pareina puoliksi. Lotilan vakituisista ohjaajista yksi vieraili leirillä ensimmäisenä päivänä. Leirillä oli siis jatkuvasti paikalla vähintään kuusi ohjaajaa.

12.1 Ohjauskäsitys

Ohjauskäsityksemme muodostui varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan sekä sosiokulttuurisentyön suuntaavien opintojen, teorioiden sekä käytännön kokemusten pohjalta. Useisiin menetelmiin ja teorioihin, kuten yhteisökasvatukseen ja sosiokulttuuriseen innostamiseen tukeutuen räätälöimme omiin käsityksiimme ja tähän projektiin soveltuvan mallin ohjata ja toimia. Halusimme pureutua juuri tällä kohderyhmälle tyypillisiin haasteisiin ja vaatimukseen sosiaalialan työn näkökulmasta. Jo alun alkaenkin lähellä toisiaan olevat ohjauskäsityksemme hioutuivat yhteen prosessin edetessä.

Leirin yksi päätarkoituksista oli kannustaa nuoria omatoimisuuteen. Pyrimme ohjaamaan ja kannustamaan nuoria itsenäiseen ajatteluun, ongelmanratkaisuun ja toimintaan, meidän ollessa tarvittaessa käytettävissä. Ohjenuoranamme oli antaa nuorille tarvittavat välineet selviytyä itsenäisesti ja näin tehdä itsemme tarpeettomiksi. Kurjen teoksessa esiteltyjä kahta J.V. Merinon (1997) sosiaalisen innostamisen päätavoitetta mukaillen halusimme tukea ja saada liikkeelle nuorilla jo olemassa olevia kykyjä sekä tukea itsenäistä toimintaa ja vastuuntuntoa, aloitteellisuutta ja asioiden

täytäntöönpanoa. (Kurki 2000, 23.) Yhteisökasvatuksen periaatteiden mukaisesti pyrimme osallistamaan nuoret projektin kaikkiin vaiheisiin. Suunnittelussa otimme huomioon toiminnan hyödyllisyyden sekä mielekkyyden. Yhteisökasvatuksen periaatteisiin soveltuu hyvin demokraattinen ohjaustyyli, jonka mukaan ohjaaja on vaihtoehtoja antava, vastuuseen kasvattava, johdonmukainen ja ryhmän mielipiteen huomioonottava.

12.2 Leiripaikan kuvaus

Leiripaikkamme toimi Keski-suomen partiolaisten omistama Partiokolkka Toivakassa. Partiokolkka sijaitsee noin 40:n kilometrin päässä Jyväskylästä lähellä Toivakan kirkonkylää. Leirikeskus on sijainniltaan rauhallinen ja luonnonläheinen neljän hehtaarin suuruinen alue. Leirikeskuksen alueella on tilava majoitusrakennus, kaksi varastorakennusta, laaja piha-alue urheilukenttineen sekä pieni laavu ja kota. Vuodepaikkoja Partiokolkassa on 33 ja lisäksi on mahdollisuus patjamajoitukseen lattialla. Noin sadan metrin päässä päärakennuksesta sijaitsevassa tunnelmallisessa kodassa oli riittävästi tilaa koko 12 hengen leiriryhmällemme. Hyödynsimme kotaa iltanuotioiden pitoon. Muutoin leiritoimintaan hyvin soveltuvasta ympäristöstä puuttui uintimahdollisuus, vaikkakin alueella oli pieni tekolampi.

Majoitustilat koostuivat vanhasta omakotitalosta ja siihen rakennetusta lisäsiivestä. Rakennuksessa oli viisi makuuhuonetta, joissa oli useita sänkyjä, iso ruokailu- ja toimintatila, kaksi keittiötä, kaksi saunaa sekä pieni toimintatila yläkerrassa. Leiriläiset majoittuivat kolmeen makuuhuoneista ja ohjaajat kahteen.

12.3 Leiriryhmän kuvaus

Alkuperäisen suunnitelman mukaan toivoimme leirille osallistuvan kahdeksasta kymmeneen nuorta. Leiriläisiä oli kuitenkin yhteensä vain kuusi, jotka kaikki olivat tyttöjä. Laitoksissa ei tuolloin asunut poikia, joiden

elämäntilanne olisi soveltunut leirille osallistumiseen. Iältään leiriläiset olivat 14-17-vuotiaita. Joukossa oli kaksi 14-vuotiasta, kaksi 15-vuotiasta ja kaksi 17-vuotiasta tyttöä. Neljä tytöistä oli Palokan nuorisokodista, yksi Lotilan nuorisokodista sekä yksi Lotilasta jo kotiutunut nuori.

Leirille osallistuminen oli nuorille vapaaehtoista. Nuoret valikoitiin yhteistyössä nuorisokotien henkilökunnan kanssa. Valintavaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota nuoren sen hetkiseen elämäntilanteeseen ja yksilökohtaiseen valmiuteen osallistua tämän kaltaiselle leirille. Mahdollisuutta osallistua tarjottiin sellaisille nuorille, joille itsenäistyminen oli ajankohtaista sekä nuorille, jotka tarvitsivat vahvistusta arkielämässä esiintyviin tilanteisiin, kuten sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Leirille osallistuneet nuoret olivat nuoruusiän varhais- ja keskivaiheessa Leirin aikana tekemiemme havaintojen mukaan henkisen ja sosiaalisen kehityksen vaiheet olivat kuitenkin vahvasti yksilökohtaisia, eivät niinkään ikäsidonnaisia.

12.4 Leiritoiminnan kuvaus

Leirille osallistuvia nuoria koskevat yleiset tavoitteet olivat sosiaalisten- ja itsenäisenelämän taitojen vahvistaminen. Nämä tavoitteet olivat pohjana lähes kaiken toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Käytännön toiminnassa sovelsimme yhteisökasvatukseen, arjen- ja sosiaalipedagogiikkaan ja sosiokulttuurisen innostamisen teorioihin pohjautuvia menetelmiä. Harjoitukset ja toiminta toteutettiin sekä pienryhmissä että koko ryhmän voimin.

Nuorten taustatietokyselyiden sekä leiriä edeltävien tapaamisten pohjalta esiin tulleiden toiveiden pohjalta laadimme päiväohjelman (liite 2), johon oli sisällytetty kahden pienryhmän vastuulla olevat päivittäiset tehtävät, harjoitteet, ruokailut ja vapaa-aika. Kummankin pienryhmän päivittäisiin tehtäviin kuului yhden aterian valmistus ja siihen liittyvät muut keittiötyöt, sekä

vuoro aamuin aamiaisen esille laitto. Toiminnan tavoitteena oli harjoitella käytännössä itsenäisen elämäntaitoja, ryhmätyöskentelyä ja vastuunottoa.

Pienryhmien vastuutehtävät ja ohjatut harjoitteet rytmittivät päivän muutaman tunnin jaksoihin. Toimintojen väliin jääneinä vapaa-aikoina ohjattua toimintaa ei ollut, mutta ohjaajat olivat kuitenkin koko ajan nuorten käytettävissä.

Vapaa-ajalla osa nuorista hakeutui säännöllisesti ohjaajien seuraan pelaamaan ja juttelemaan. Toiset nuorista käyttivät vapaa-ajan omissa oloissaan. Jokainen päivä aloitettiin yhteisellä aamiaisella ja päiväohjelman läpikäynnillä kello 9.00 ja päätettiin iltanuotiolla. Huoneisiin siirryttiin kello 23.00 ja hiljaisuus alkoi 23.30. Leiriläisille oli joka ilta varattu aikaa saunomiseen, mutta tätä mahdollisuutta käytettiin vähän.

12.4.1 Leirisäännöt

Laadimme leirin säännöt yhdessä laitosten ohjaajien ja nuorten kanssa ennen leiriä järjestetyissä tapaamisissa. Muutama nuori ei kuitenkaan pystynyt osallistumaan tapaamiseen, jossa yhteisistä säännöistä keskusteltiin. Säännöt muokattiin leirille sopiviksi molempien nuorisokotien käytäntöihin sekä kolmeen keskeiseen periaatteeseen pohjaten. Nämä periaatteet olivat toisten kunnioittaminen, päihteettömyys ja turvallisuus.

Ohjaajien kanssa ennalta käydyissä keskusteluissa nousi vahvasti esille tupakointi. Lotilan nuorisokoti on vuoden 2005 alusta ollut savuton sekä nuorille että ohjaajille. Palokan nuorisokodissa sen sijaan tupakointiluvan vanhemmiltaan saanut 15-vuotias nuori voi tupakoida myös nuorisokodin tupakointi paikalla. Heräsi keskustelua siitä, onko parempi, että on olemassa määrätty tupakointipaikka vai että nuoret tupakoivat salaa, jolloin valvonta vaikeutuu ja muun muassa metsäpalon riski kasvaa. Suomen tupakointia koskevan lainsäädännön ja Lotilan linjauksen vuoksi päädyimme siihen, ettei leirialueella ole luvallista tupakoida lainkaan.

Toinen tärkeä käytännön asia oli kännyköiden käyttö leirin aikana. Yksi vaihtoehtoista oli, että nuoret luovuttaisivat kännykkänsä ohjaajille toimintojen ja yön ajaksi, jolloin he voisivat käyttää kännyköitään ainoastaan vapaa-ajallaan. Molemmissa nuorisokodeissa on tapana kerätä nuorten kännykät pois yön ajaksi ylimääräisen häiriön välttämiseksi. Keskusteltuamme asiasta nuorten sekä ohjaajien kanssa tulimme siihen lopputulokseen, että jokainen sai pitää kännykkänsä itsellensä, ellei niistä aiheudu häiriötä. Jokaisella oli vastuu oman puhelimensa käytöstä sekä kännykän mahdollisesta vaurioitumisesta leirin aikana.

12.4.2 Tullaan tutuiksi

Ensimmäinen leiripäivämme alkoi ruokaostosten tekemisellä. Olimme jo hyvissä ajoin leiripaikalla odottamassa leiriläisten saapumista ja tarkistamassa paikkoja. Nuoret saapuivat Partiokolikkaan laitosten ohjaajien kyydillä kello 14.00. Ensimmäisenä päivänä paikalla oli yksi Lotilan ja kaksi Palokan naisohjaajaa. Leiriläiset saivat ensin rauhassa majoittua huoneisiinsa valitsemansa huonetoverin kanssa. Ohjaajille oli varattu oma huone nuorten huoneiden läheisyydestä.

Päivän tavoitteena oli tutustua leiripaikkaan ja toisiimme sekä käynnistää ryhmäytyminen. Esittelyjen jälkeen syvensimme toisiimme tutustumista Jatka lausetta – kortteja käyttämällä (liite 3). Kävimme läpi yhteiset leirisäännöt, joista osa nuorista oli itse ollut sopimassa ennakko tapaamisessa. Samalla kävimme läpi ensimmäisen päivän ohjelman. Kunkin päivän ohjelma oli näkyvillä kyseisen leiripäivän ajan.

Jaoimme nuoret kahteen pienryhmään etukäteen tekemämme ryhmäjaon mukaisesti. Jaon tarkoituksena oli sekoittaa Lotilan ja Palokan nuoret keskenään persoonien yhteensopivuus huomioon ottaen. Se että tunsimme nuoret osittain jo entuudestaan, helpotti jaon suorittamista. Molemmat leirillä mukana olleet sosionomiopiskelijat toimivat oman pienryhmänsä leiri-isosina osallistuen ryhmän toimintoihin koko leirin ajan. Avustavana ohjaajana

toimimisen lisäksi opiskelijat ohjasivat myös itsenäisesti joitakin pienryhmä harjoituksia.

Päiväkahvien jälkeen jakaannuimme pienryhmiin, joissa kävimme tutustumassa leiri alueen kaikkiin tiloihin sekä alueen rajoihin. Kierroksen jälkeen ryhdyimme kaikki yhdessä valmistamaan päivälliseksi pitsaa. Ajatuksena oli luoda luonteva tilanne, jossa kaikki toimivat yhteisen päämäärän eteen ja samalla tutustuisivat toisiinsa. Jo tässä vaiheessa pystyimme havaitsemaan, ketkä nuorista olivat tottuneet työskentelemään ryhmässä muutamien vetäytyessä toiminnan ulkopuolelle.

Päivällisen ja keittiön siivoamisen jälkeen siirryimme kaikki ulos leikkimään tutustumista edistäviä sekä ryhmän sisäisiä jännitteitä laukaisevia pelejä Karhunkaato ja sylipeli (liite 3). Pelituokion päätteeksi kisailimme leikkisästi heittotarkkuutta vaativan Mөлкky-pelin merkeissä. Pelien myötä pystyimme havaitsemaan ne nuoret, joille omista itseä suojaavista rooleista luopuminen oli muita hankalampaa. Nämä havainnot antoivat pohjaa tulevien päivien harjoitteiden ohjaamista varten.

Nuorten toiveesta kävimme vielä uimassa Toivakan kirkonkylällä sijaitsevalla uimarannalla. Jokaiselle illalle suunniteltu iltanuotio pidettiin ensimmäisenä iltana päärakennuksen takan ääressä. Paistoimme makkaraa ja tikkupullaa leppoisissa tunnelmissa. Myös ohjaajilla, joista osa ei vielä tuntenut toisiaan, oli mahdollisuus tutustua ja keskustella. Loppu ilta sujui korttia ja muita pelejä pelaillessa, kunnes nuorten oli aika mennä huoneisiinsa.

12.4.3 Itsenäistymisen polulla

Aamupalasta vastaava ryhmä heräsi valmistelemaan aamiaisen klo 08.30.

Leiriläisten kanssa oli sovittu, että kukin vastaa heräämisestään itse.

Pienryhmän vastuulla oli huolehtia oman ryhmän jäsenet paikalle sovittuun aikaan. Aamupala tarjottiin klo 9.00 ja kaikkien tuli olla yhtä aikaa syömässä. Aamiaisen jälkeen kävimme läpi päivän ohjelman ja kymmeneltä pienryhmät

jakautuivat omiin toimintoihinsa. Toinen pienryhmistä valmisti lounaaksi makkarakeittoa ja jälkiruoaksi pannaria.

Toisen päivän harjoitteiden teemana olivat vuorovaikutus, luottamus ja itsenäistyminen. Toisen pienryhmän valmistaessa lounasta toiset siirtyivät ulos. Ensimmäinen luottamusharjoitus oli *sokko-ohjaus*, jossa leiri-isosista ja nuorista koostuvat parit ohjasivat vuorotelleen toinen toistaan piha-alueella niin, että kuljetettavan silmät olivat sidottuina. Kuljetettavan turvallisuus oli kuljettajan vastuulla ja tähän sokkona kulkevan tuli pystyä luottamaan. Toisena harjoitteena oli sokkelotehtävä *Seitti* ja viimeisenä nuoret kokeilivat toistensa *huojuttamista* (liite 3).

Kaikkien näiden toimintojen tavoitteena oli harjoitella luottamista ja luottamuksen kohteena olemista ja sitä kautta lisätä leiriläisten psyykkisen turvallisuuden tunnetta. Alussa joillekin nuorista osoittautuivat hankaliksi varsinkin ne harjoitukset, joissa koko oma keho oli toisten tuen varassa. Epävarmuus ja uudenlaisen tilanteen jännittäminen purkautui vetäytymisenä, haluttomuutena osallistua ja jopa toiminnoista kieltäytymisenä. Näitä nuoria oli rohkaistava ja suostuteltava muita enemmän. Joissakin tilanteissa harjoitteen suorittamiselle pyrittiin löytämään jokin soveltava muoto tai nuorta ei veloitettu osallistumaan harjoituksen tekemiseen. Harjoitteet purettiin sanallisesti apukysymyksiä käyttäen. Nuorten yksilölliset voimavarat ja lähtökohdat huomioon ottaen harjoitukset onnistuivat hyvin.

Sisätiloissa jatkoimme yhteistoimintaharjoituksella *Viisi jalkaa kolme kättä* - peliä (liite 3). Se on mukava ja yksinkertainen yhteistoiminta harjoite, jossa nuoret muodostavat omilla kehoillaan eräänlaisen pyramidin. Tarkoituksena oli lisätä nuorten valmiutta toimia ryhmänä yhteisen tavoitteen eteen. Alkukankeuden jälkeen suurin osa lähti harjoitteeseen innokkaasti mukaan. Nuoret osoittivat omaavansa ongelmanratkaisukykyä sekä valmiuksia toimia ryhmässä. Aikaisempien harjoitteiden ansiosta fyysinen kosketus oli luontevampaa.

Rennon ilmapiirin ylläpitämiseksi ja ohjatun tutustumis- ja ryhmäytymisprosessin jatkamiseksi pelasimme *Neljä totuutta, yksi valhe* -peliä. Kukin ryhmäläinen kertoi vuorollaan neljä lyhyttä tarinaa, joista yksi oli valhe. Totuuksia ja valheita arvuutellessaan ryhmäläisten oli mahdollista nauraa turvallisesti itselleen ja muille.

Viimeisenä nuoria pyydettiin kirjoittamaan paperille itsestään mahdollisimman paljon hyvinä pitämiään ominaisuuksia. Kun jokainen oli saanut kirjoitettua ainakin viisi asiaa, käännettiin paperit nurin. Paperit laitettiin kiertämään ryhmässä ja jokainen kirjoitti vuorollaan myönteisiä asioita kyseessä olevasta henkilöstä. Harjoituksessa hankalimmaksi osoittautui positiivisten ominaisuuksien löytäminen itsestään. Nuorten oli kuitenkin melko helppoa löytää hyviä puolia toisistaan ja myös ilmaista ne. Positiivisen palautteen saaminen kirjallisena helpotti sen vastaanottamista. Harjoituksen tarkoituksena oli kohottaa itsetuntoa, oivaltaa positiivisen palautteen merkitys ja tuottaa hyvää mieltä. Kaikki harjoitukset tehtyään pienryhmä siirtyi keittiötöistä vastanneen ryhmän valmiiksi kattamaan pöytään.

Tiivis päivämme jatkui kaikille yhteisellä itsenäistymisradalla.

Monelle nuorelle itsenäinen elämä näyttäytyy erityisesti vapautena, ei niinkään vastuuna itsestään ja omista valinnoistaan. Radan aikana nuori eli kuvitteellisen kuukauden itsenäistä elämää. Yhteensä kahdeksalle eri puolilla leirikeskuksen pihaa sijaitsevalle rastille oli kerätty tietoa asumisesta ja opiskeluista sekä niistä etuuksista, joihin yksilö on oikeutettu erilaisissa elämäntilanteissa. Etuuksia laskiessamme emme erikseen huomioineet leirillä olevien nuorten yksilöllisiä elämäntilanteita, vaan laskelmat tehtiin Kansaneläkelaitoksen yleisten määritelmien mukaisesti.

Kullakin rastilla oli yksi ohjaaja ohjeistamassa nuorta rastilla suoritettavaan tehtävään sekä antamassa tälle rastilla tarvittavat tiedot. Nuoret kiersivät radan yksin. Rasteilla nuorella oli mahdollisuus keskustella eri vaihtoehtoista sekä seurata kuvitteellista rahatilannettaan mukanaan kuljettamalta laskelmapaperilta.

Radan alussa nuorta pyydettiin visioimaan tulevaisuuttaan siihen hetkeen, jolloin hän on ajatellut siirtyä itsenäiseen elämään. Nuori sai valita itsenäistymisiään ja ajankohdan sekä sen mitä hän itsenäistyttyään aikoo tehdä. Kuten todellisuudessaakin, vaihtoehtoja oli useita työttömyydestä opiskeluun ja töissä olemiseen (liite 4). Tämän kuvitteellisen elämäntilanteen pohjalta nuorelle tehtiin karkea laskelma, jonka mukaisesti hän sai käyttöönsä yhden kuukauden palkan tai vaikkapa opiskelijalle kuuluvat opintoetuedet. Rahan tuli riittää valitun asunnon kustannuksiin, ruokaan, laskuihin ja muihin ostoksiin. Rasteilla edetessään kukin joutui tekemään arjen valintoja sekä pohtimaan niiden seurauksia. Radan aikana nuori kuljetti mukanaan listaa johon rasteista vastaavat ohjaajat päivittivät nuoren rahatilanteen sekä merkitsivät siihen tehdyt valinnat, ostokset ja maksut. Radan loputtua nuoren kanssa käytiin läpi mihin rahat olivat riittäneet vai riittävätkö ne lainkaan.

Radan rasteilla käytetyt rahasummat sekä elämiskustannukset olivat karkeita ja pelkistettyjä laskelmia, mutta loivat silti nuorille käsityksen siitä, millaisten arjen valintojen edessä he itsenäiseen elämään siirryttyään ovat. Korostimme nuorille, etteivät rasteilla esiinnousseet kulut ja menot kata kuin osan todellisen elämän kustannuksista. Lisäksi painotimme sitä, että summan, jonka olimme määrittäneet ruokakustannuksiin, oli mahdollista riittää vain jos nuori tekee ostoksensa suunnitelmallisesti sekä valmistaa itse omat ateriansa.

Radan myötä nuoret saivat monenlaisia tuloksia; toiselle kuvitteellinen summa riitti hyvin, jonkun muun laskelma oli reilusti miinuksella. Positiivisinta oli huomata, että kaikilla oli vahva halu kouluttautua tai työskennellä. Radan aikana ja erityisesti radan päätyttyä käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että radan kiertäminen oli sekä tarjonnut tietoa mutta erityisesti herätellyt nuoria ajattelemaan tulevaisuuttaan myös tästä näkökulmasta. Lisäksi saimme ohjaajina tuntumaa siitä, kuinka nuoret hahmottivat tulevaisuuttaan ja kuinka realistisia ajatusmalleja heillä itsenäisestä elämästä ylipäätään on.

Itsenäistymisrata oli toimiva ja riittävän konkreettinen tapa käsitellä nuorten lähestyvää itsenäisyyttä sekä informatiivisesti että yksilöllisesti. Rataa pidentämällä sekä rasteilla annettavaa tietoa lisäämällä olisi

itsenäistymisradasta voinut saada entistä tehokkaamman. Tässä muodossaan rata toimi lähinnä ajatusten ja keskustelun herättäjänä. Lisäksi olisi ollut hyvä varata enemmän aikaa radan jälkeiseen purkukeskusteluun.

Päiväkahvin jälkeen osa nuorista halusi mennä ulos sateeseen pelaamaan jalkapalloa toisten jäädessä valmistamaan päivällistä. Noin tunnin mittaisen vapaan toiminnan ja ruokailun jälkeen jatkoimme kaikille yhteisellä vuorovaikutus harjoitteilla, jotka kohdistuivat kuuntelemis- ja väittelytaitoihin.

Näiden harjoitteiden jälkeen johdatimme nuoret keskustelemaan kanssamme sosiaalisessa kanssakäymisessä vastaantulevista ristiriita tilanteista esimerkkitarinan kautta. Nuorille lukemassamme tarinassa käsiteltiin luottamuksen pettämistä ystävyys- ja parisuhteessa. Pyysimme nuoria kertomaan omista kokemuksistaan sekä tavoistaan toimia vastaavanlaisissa tilanteissa. Nuoret alkoivat keskustella aiheesta yllättävän avoimesti. Ohjasimme keskustelun kulkua niin, että kukin joutui pohtimaan omaa tapaansa toimia ristiriitatilanteissa. Yhdessä ryhmän kanssa ryhdyimme pohtimaan syitä erilaisille esiin tulleille käyttäytymismalleille sekä sitä, millaisia seurauksia eri toimintamalleista aiheutui. Lopuksi yritimme yhdessä löytää vaihtoehtoisia toimintatapoja ihmissuhteissa vastaan tuleviin ongelmatilanteisiin.

Kuten aiemmin oli sovittu, Palokan nuorisokodista mukana olleet naisohjaajat vaihtuivat kahteen Palokan miesohjaajaan, joista toinen saapui tiistai-iltana ja toinen keskiviikko aamuna. Ennen iltanuotiota oli mahdollista sauna ja viettää vapaa-aikaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Iltanuotio pidettiin kodalla, jossa paistoimme makkaraa ja keskustelimme päivän kulusta. Samalla uutena mukaan tulleelle ohjaajalle tarjoutui tilaisuus esitellä itsensä sekä tutustua leiriläisiin. Nukkumaanmeno ja yö sujuivat rauhallisesti.

12.4.4 Tunteuksia tutkimassa

Aamu herääminen ja aamiaisen valmistaminen sujuivat ilman suurempia ongelmia. Kello kymmenen pienryhmät jakaantuivat jälleen omiin toimintoihinsa. Tiistaina lounaan valmistanut ryhmä teki samat vuorovaikutukseen ja luottamukseen liittyvät harjoitukset kuin toinen ryhmä edellisenä päivänä. Pienryhmän vaihtumisesta huolimatta esiin nousi samankaltaisia ongelmia ja onnistumisia. Toiset nuorista kokivat harjoitteet ja yhteistoiminnan haastavammaksi kuin toiset.

Lounaaksi söimme keittiöryhmän valmistamaa moussakkaa. Lyhyen päivälevon jälkeen siirryimme kaikki ulos. Edellisen melko tiiviin ja vaativan päivän vastapainoksi oli keskiviikko päivän teemaksi valittu hulluttelu ja hauskanpito. Aloitimme yhteistoimintamme aistiharjoituksella. Harjoituksen teemoina olivat hauskanpidon lisäksi luottamus, turvallisuus sekä herkistyminen aistihavainnoille. Nuorten silmät sidottiin ja heidät ohjattiin leirikeskukseen pihamaalle. Ohjaajat maistattivat heille kahdeksaa eri ruoka-ainetta etikasta suklaaseen.

Pelikentällä jatkoimme pallopelillä nimeltä Rymyski (liite 3). Pelin luonteeseen kuuluu olennaisena osana leikkimielinen paini ja nujakointi. Sekä nuoret että ohjaajat innostuivat rymyskistä antautuen pelin tunnelmaan täysin ja omat rajoittavat roolinsa unohtaen.

Lyhyen hengähdystauon jälkeen nuoret ja osa ohjaajista jäi pelaamaan jalkapalloa meidän siirtyessä valmistelemaan seuraavaa peliä, vesisotaa. Uskottelimme muille seuraavana olevan vuorossa vedenjuontakilpailun. Pihalle oli varattu saaveittain vettä sekä mukit kaikille. Veden juomisen sijaan yllätimme kaikki heittämällä mukimme sisällön vieressä olevien ohjaajien päälle. Muut ymmärsivät heti, mistä oli kyse. Lopputuloksena oli märkiä vaatteita ja iloinen mieli.

Sanomisen, vaatteiden vaihdon ja päiväkahvin jälkeen hiljennyimme rentoutumaan. Leiriläiset asettuivat pimennetyn ruokailutilan lattialle laitetuille

patjoille. Ensimmäisenä leiriläiset antoivat toisilleen tassu- eli paineluhierontaa kolmen hengen ryhmissä, jonka jälkeen kaikki nuoret saivat asettua kukin omalle patjalleen. Kaksi ohjaajista kävi vuoronperään liikuttelemassa jokaisen käsiä ja jalkoja rentouttavasti. Kuten jo aiempien harjoitusten myötä olimme havainneet, oli toisen päästäminen omalle fyysiselle alueelle osalle hyvin vaikeaa. Hermostuneisuus purkaantui kikatuksena ja kykenemättömyytenä rentoutua. Näiden nuorten kohdalla hieronnan ja rentoutuksen suoritti nuorelle tutuin ohjaaja. Alkujännityksen jälkeen kaikki kuitenkin antautuivat hierottaviksi rentoutettaviksi. Loppupalautteesta ilmeni, että rentoutus koettiin erityisen miellyttävänä.

Lopuksi lähdimme mielikuvamatkalle. Tarina johdatti kuulijansa omaan salaiseen turvapaikkaan, jonne voi palata aina uudelleen. Sateen ropina ja turvallinen tunnelma saivat monet lähes nukahtamaan. Hetken rauhoittumisen jälkeen herättelimme leiriläiset palauttaen heidät takaisin mielikuvamatkaltaan.

Yhteisestä sopimuksesta jätimme päivällisen valmistamatta. Parin tunnin vapaamuotoisen pelailun jälkeen siirryimme kodalle pitämään iltanuotiota. Viimeisen illan kunniaksi nuotiolla oli tarjolla makkaran lisäksi sipsejä ja virvoitusjuomia. Iltanuotion teemana oli keskustella peloista ja niiden kohtaamisesta. Toinen miesohjaajista oli keksinyt leiripaikkaan läheisesti liittyvän kummitustarinan, jonka avulla johdattelimme nuoret oikeaan tunnelmaan. Leiriläiset kertoivat omista peloistaan, niiden syistä sekä tavoista kohdata ne. Esille tuli monenlaisia pelottavia asioita, niin arkisia kuin yliluonnollisiakin. Tarinankertojan taito saada kuulijansa uskomaan kertomaansa sekä ympäristön luoma tunnelma ylläpitivät jännittyntä tunnelmaa vielä majoitustiloihin siirtymisen jälkeenkin.

Kodalla vietetyn hetken tarkoituksena oli antaa nuorille mahdollisuus kokea negatiivisia tunteita turvallisesti sekä keskustella niistä. Purkaaksemme jännityksen sekä rauhoittaaksemme tunnelmaa tarinankertoja viimein paljasti keksineensä tarinan. Paljastus aiheutti nuorissa erilaisia reaktioita helpotuksesta pettymykseen. Iltaa jatkettiin pelaamalla ja laulamalla kitaran

säestyksellä. Tunnelma oli vapautunut eivätkä leiriläiset olisi halunneet mennä lainkaan nukkumaan myöhennyksestä nukkumaanmenoajasta huolimatta.

12.4.5 Kotiin lähtö

Viimeisenä aamuna halusimme antaa nuorten nukkua pidempään, joten ohjaajat huolehtivat aamupalan esille laitosta. Aamiaisen jälkeen siivosimme leiritilat ja pakkasimme tavarat. Toinen pienryhmä valmisti kevyen lounaan siivoamisen ohessa. Päiväkahvia juodessamme keskustelimme vapaamuotoisesti leirin herättämisestä ajatuksista ja leiriläiset vastasivat kirjalliseen palautekyselyyn. Lopuksi varmistimme leiripaikan siisteyden ja lähdimme kotiin.

13 PALAUTEKYSELY

Leirin aikana saimme paljon sekä havainnointiin pohjautuvaa että suullista palautetta, joiden lisäksi keräsimme erikseen kirjallista, kyselylomakkeen (liite 5) avulla koottavaa palautetta. Palautteen keruutapaa valittaessa pyrimme löytämään vapaamuotoisen mutta tehokkaasti tietoa tuottavan tavan, joka jättäisi tilaa avoimuudelle ja vapaalle sanalle. Eri menetelmien tehokkuutta ja tiedonkeruuseen varattua aikaa arvioiden päädyimme avoimiin kysymyksiin, joihin leirille osallistujat saivat vapaasti kirjata vastata.

Kyselyn tarkoituksena oli kerätä sekä leiriläisten että ohjaajien ajatuksia leiristä niiden ollessa vielä tuoreina mielessä. Saadaksemme todenperäiset vastaukset mahdollisimman moneen kysymykseen pyrimme pitämään kysymysten määrän vähäisenä. Koimme, että liiallinen kysymysten määrä voisi vaikuttaa annettujen vastausten laatuun ja motivaation vastata kysymyksiin. Lopullinen palautekysely rakentui viidestä avoimesta kysymyksestä joihin osallistujat vastasivat nimettömästi.

Leirin viimeisenä päivänä pyysimme leiriläisiä vastaamaan laatimaamme palautekyselyyn. Siihen osallistuivat kaikki kuusi leirille osallistunutta nuorta sekä paikalla olleet neljä ohjaajaa. Kolme muuta jo leiriltä poistunutta ohjaajaa eivät vastanneet kyselyyn oman erehdyksemme vuoksi. Unohdimme pyytää heiltä palautteen heidän lähtöpäivänään.

Kyselytutkimuksissa esiintyviä haittoja minimoidaksemme järjestimme kontrolloidun ja informoidun kyselyn jossa kyselylomakkeet jaettiin vastaajille henkilökohtaisesti. (Hirsjärvi ym. 1997, 192–193.) Samalla pystyimme valvomaan että nuoret vastasivat kysymyksiin itsenäisesti sekä opastamaan kyselylyyn vastaamisessa.

13.1 Palautekyselyn tulokset

<p>Leirillä oli mukavaa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Itsenäistymisrata - Leikit (1) - Järjestetty ohjelma - Riittävä vapaa-aika - Suunnittelu (2) - Toteutus - Yhdessä oleminen (2) - Rentoutunut meininki - Väljästi toteutettu ohjelma/aikataulu - Nukkuminen - Jalkapallo - Pelit (4) - Kuralammikoissa hyppiminen - Uimassa käynti - Jalkapallo (2) - Laulaminen - Nuotiohetket - Mukavat nuoret - Mukavat ohjaajat - Pois lähtö - Organisointi - Porukka 	<p style="text-align: center;">Palautekysely</p>
-----------------------------	---	---

<p>Leirillä en pitänyt</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ei ollut mitään sellaista - Syöminen - Ulkoilu - Vesisade - Aikaiset herätykset (3) - Liika ruoka (2) - Kodassa pidetty pelko – juttu - Oma kokemattomuus nuorten purkautumisiin 	
<p>Mitä muuta olisit halunnut leirillä tehdä?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Itseluottamukseen liittyviä juttuja - Olla paikalla koko leirin ajan - Vähän enemmän pelejä - Lisää ”juontikilpailua” (veisisota) - Nukkua olisi voinut pidempään - Ei mitään muuta - Aurinko olisi voinut paistaa enemmän, olisi voinut olla enemmän ulkona - Leiri oli näin ihana ja onnistunut 	
<p>Lähtisitkö samankaltaiselle leirille uudestaan?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - En (2) - En, koska samanlaista ei kuitenkaan voi olla - Kyllä (6) - Kyllä, mutta taon jälkeen 	

Terveisiä ohjaajille	<ul style="list-style-type: none"> - Ohjaajat olivat loistavia - Kiitokset ja onnea jatkoon - Toivotaan jatkoa tulevilta opiskelijoilta - Turha komentelu ja kiristäminen pois - Nuorille enemmän sanavaltaa - Pakottaminen ei oikein tehoa - Hyvää kesää (2) - Nähdään joskus - Heipparallaa - Toivottavasti tulette Palokkaan töihin - Kiitos mukavasta leiristä, uusista tuttavuuksista ja kokemuksesta 	
----------------------	---	--

Kaavio 6. Palautekysely

Monet kokivat pelit ja leikit mukavimmaksi toiminnaksi leirillä. Lisäksi korostettiin yhdessäolon sekä rennon tunnelman merkitystä. Myös leirin suunnitelmallisuus ja organisointi sekä aikataulutukset oli koettu onnistuneeksi. Yhden vastaajan mielestä parasta oli leirin päättyminen.

Leiri sai negatiivista palautetta ruoasta, jota oli liikaa ja sitä tarjottiin liian usein. Myöskään varhaiset aamuherätykset eivät olleet mieluisia. Yhdessä vastauspapereista oli lueteltu epämiellyttäviksi seikoiksi kaikki hämähäkeistä leirin sääntöihin ja rumiin verhoihin.

Kolmannen kysymyksen kautta halusimme kartoittaa konkreettisia kehitysehdotuksia. Saimme yhteensä kahdeksan vastausta, joista kolmessa

oli varsinaisia lisätoiveita. Muut vastanneet kokivat leirin olleen tällaisenaan onnistunut. Pelien lisäksi toivottiin yhdessä vastauspaperissa itseluottamukseen liittyviä harjoituksia. Kahdeksan kymmenestä lähtisi samankaltaiselle leirille uudestaan.

Viimeisenä oli kohta: ”terveiset ohjaajille”. Terveiset olivat suurimmalta osalta positiivisia hyvän jatkon toivotuksia ja kiitoksia mukavasta leiristä. Leirille toivottiin myös jatkoa tulevaisuudessa. Yhdessä vastauspaperissa kritisoitiin pakkoa osallistua kaikkiin toimintoihin ja haluttiin lisää sananvaltaa nuorille.

13.2 Yhteenveto kyselyn tuloksista

Avoimin kysymyksin anonyymisti toteutettu kysely soveltui hyvin pienen ryhmän leirikokemusten kartoittamiseen. Vastausten avulla saimme sekä kannustavaa palautetta että rakentavaa kritiikkiä ja kehitysehdotuksia, joita on mahdollista hyödyntää kohdennetun leiritoiminnan järjestämisessä tulevaisuudessa. Vastaukset olivat varsin yhdenmukaiset leirin aikana tekemiemme havaintojen kanssa. Nimettömänä jätettyä palautetta oli turvallista antaa ja tuoda julki aidosti koettuja tuntemuksiaan. Suurin syy palautteen määrälle ja laadulle oli leirille osallistuneiden nuorten kantaottavuus ja osallistuvuus. Kyselyn tulokset analysoitiin ja purettiin manuaalisesti kirjatun pienen otannan vuoksi. Saatua vastauksia on verrattu leirin aikana tehtyihin havaintoihin ja suulliseen palautteeseen, jonka jälkeen ne on koottu yhteenvedoksi.

Leirille osallistuneiden määrän vähyydestä huolimatta on mahdollista todeta yhteisten pelien ja leikkien olleen yksi mielekkäimmistä toiminnoista leirin aikana. Vastauksissa puhutaan peleistä ja leikeistä yleisesti erottelematta niitä ohjatuiksi tai vapaa-ajantoiminnoiksi. Toisaalta ohjaajat olivat mukana myös lähes kaikissa vapaa-ajan ohjaamattomissa toiminnoissa, mikäli nuoret tätä halusivat. Esimerkiksi vastauksissa erikseen mainittua jalkapalloa pelattiin useaan otteeseen yhdessä nuorten kanssa. Vastauksia voinee siis tulkita niin,

että tavoitteelliset harjoitteet, jotka toteutettiin erilaisten pelien ja leikkien muodossa, koettiin osaksi leirin parasta antia.

Kokemukset hyvästä leiriryhmästä sekä leirillä vallinneesta mukavasta tunnelmasta linkittyvät vahvasti sekä ryhmän sisäisiin rakenteisiin että leiriohjelmaan. Samaiset seikat vaikuttivat myös negatiivisten kokemusten syntymiseen. Keskeisellä sijalla olivat myös leirille osallistumiseen vaikuttaneet taustatekijät, kuten osallistumisen vapaaehtoisuus sekä nuoren sen hetkinen elämäntilanne.

Kahden vastauspaperin negatiivinen sävy tuo ilmi sekä motivoinnin merkityksen että ryhmäyttämisprosessien onnistumisen tärkeyden. Jollei nuori syystä tai toisesta motivoitu toimintoihin jää joissakin tilanteissa vaihtoehdoksi vain velvoittaminen. Osallistumispakko on toisaalta välttämätöntä rajojen asettamista, mutta usein sen tuloksellisuus yksilön myönteisten kokemusten lisäämisen näkökulmasta jää kyseenalaiseksi.

Ruoan määrä herätti paljon keskustelua jo leirin aikana ja sama asia nousi esille myös palautteissa. Leirillä tarjottiin kaksi lämmintä ateriaa sekä aamu-, väli- ja iltapala, mikä osoittautui aivan liian tiheäksi rytmiksi ruokailuun. Osaltaan palautteeseen voi vaikuttaa se tosiasia, että vastuu aterioiden valmistamisesta oli nuorten pienryhmillä, eivätkä keittiötyöt houkuttaneet kaikkia leiriläisiä. Suurimpana syynä voidaan kuitenkin pitää leiriläisten tottumattomuutta syödä näin montaa kertaa päivän aikana. Reagoimme asiaan jo leirin aikana ja yhteisestä sopimuksesta joitakin aterioita jätettiin valmistamatta. Mikäli leirillämme olisi ollut enemmän fyysisempiä, paljon energiaa kuluttavia toimintoja, olisi ruoan tarve voinut olla suurempi. Toisaalta ruoankulutukseen voivat vaikuttaa sekä ohjaajien että leiriläisten naisvaltaisuus sekä epävakainen sää, joka pakotti pysyttelemään osan ajasta sisätiloissa.

Yksi keskeisimpiä palautteesta esille nousseista asioista oli toive itseluottamusta vahvistavista harjoitteista. Terve itsetunto on keskeinen tekijä arjessa selviämislle sekä kokonaisvaltaiselle elämäntilanteelle.

Itsetuntemukseen ja itseluottamukseen liittyvien harjoitteiden vähyys oli selkeä puute leiriohjelmassa ja näin jälkikäteen ajateltuna sen olisi pitänyt kuulua leirin sisältöön paljon suurempana kokonaisuutena.

Leirin suunnittelu ja toteutus sekä aikataulut koettiin varsin onnistuneeksi. Se että niissä oli joustonvaraa ajallisesti sekä tilaa nuorten toiveiden toteuttamiselle mainittiin vahvuutena. Toisaalta esille nousivat aamuhuherätykset sekä nukkumaan menoajat joita molempia nuoret olisivat halunneet myöhäistää. Näistä kellonajoista keskusteltiin sekä nuorten että heidän ohjaajiensa kanssa jo leiriä suunnitellessa ja ne määriteltiin yhdessä osallistujien kanssa.

Kyselyt tuottivat sekä hyödyllistä tietoa leiritoiminnan järjestämisestä että ohjaamisesta sekä tarjosivat osallistujille mahdollisuuden purkaa niin positiivisia kuin negatiivisia tuntemuksiaan leiriä koskien. On erittäin tärkeätä, että nuoret voivat tuntea tulleen kuulluiksi ja sitä kautta kokea itsensä tärkeäksi osaksi koko leiriprojektia. Ei tule unohtaa sitä tosiasiaa, ettei leiritoiminta ylipäätään olisi mahdollista ilman leiriläisiä.

Kyselyn järjestämiseen liittyväksi kehittämiskohdaksi nousi se, etteivät kaikki leirin toteutukseen osallistuneet ohjaajat vastanneet kyselyyn suunnitteluvirheemme takia. Kolme ohjaajista ei ollut paikalla kyselyä toteutettaessa. Lisäksi varsinaisia kysymyksiä olisi voinut määrittää tarkemmin mahdollisimman luotettavan tuloksen saamiseksi. Osallistujat eivät vastanneet kaikkiin lomakkeen kysymyksiin ja joihinkin kysymyksistä vastattiin hyvin lyhyesti. Määrittämällä vastaustapaa esimerkiksi lisäämällä kysymyksen yhteyteen huomautuksen: ”mainitse ainakin kolme asiaa”, olisi vastaajaa voinut ohjata yhä syvempään pohdiskeluun. Palautekysely olisi ollut parempi toteuttaa erillisinä nuorille ja ohjaajille, jolloin ohjaajien palautteeseen olisi voitu saada selvemmin ammatillinen näkemys leirin onnistumisesta ja kehityshaasteista.

14 TEORIA KOHTAA KÄYTÄNNÖN – Arviointia leirikokemusten pohjalta

Leiriprojektin suunnittelua ja toteutusta ohjasi vahvasti sosiaalipedagoginen työote sekä sen menetelmien soveltaminen käytäntöön. Toisena keskeisenä ulottuvuutena oli arjen tarkasteleminen sosiaalisten taitojen näkökulmasta. Laajoista teoriakokonaisuuksista poimimme leirin teemoihin sekä tavoitteisiin sopivimmat osa-alueet ja pyrimme muuntamaan ne suunnitelmalliseksi toiminnaksi.

14.1 Sosiaaliset taidot

Sovelsimme työskentelyssämme Kalliopuskan (1995) sosiaalisten taitojen luokittelua, jossa erotellaan arjen selviytymistaidot, tunteita käsittelevät sekä varsinaiset sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutustaidot. Koko leiri prosessin keskeisimpinä tavoitteina sosiaalisten taitojen osalta oli vahvistaa jo olemassa olevia taitoja, antaa työkaluja erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin sekä ohjata nuoret tarkastelemaan omaa sosiaalista minäänsä. Leiriprojekti kokonaisuudessaan loi nuorille uuden toimintaympäristön, jossa heillä oli mahdollisuus harjoitella monenlaisia sosiaalisia taitoja vaativia tilanteita ohjatusti. Leiriprojektin aikana hyödynnettiin erilaisia suunnitelmallisia harjoitteita sekä tarjottiin malleja toimia arjessa. Nuoret saivat jatkuvasti palautetta sekä ohjaajilta että toisiltaan. Pystyimme luomaan nuorille tilanteita, joissa nuoren oli mahdollista tuoda esille erityisosaamistaan.

Arjessa selviämisen taitoja pyrittiin vahvistamaan ja tukemaan koko leirin ajan pienryhmien vastuutehtävien muodossa. Itsenäistymisradan avulla pureuduttiin suunnitelmallisuuden merkitykseen elämänhallinnassa. Lisäksi tarkoituksena oli osoittaa rakentavan vuorovaikutuksen tarjoamat mahdollisuudet päivittäisissä arjentalanteissa.

Leirille osallistuneiden nuorten sosiaalisten taitojen taso ja laatu vaihtelivat suuresti toisiinsa nähden. Yksilöllisistä eroista ja niiden asettamista haasteista

huolimatta havaitsimme, että sosiaalisia taitoja on mahdollista vahvistaa suunnitelmallisen toiminnan avulla. Työskentely erikokoisissa ryhmissä on sosiaalisten taitojen kannalta välttämätöntä. Ryhmätyöskentely vaatii ohjaajalta taitoa havaita yksilöiden ominaispiirteet. Ohjaajan tulee pyrkiä luomaan ilmapiiri, jossa jokainen yksilö kykenee käsittelemään ja tunnistamaan juuri itselleen ominaisia vahvuuksia ja ongelmakohtia. Neuvottelutaitoja ja jämakkyyttä harjoiteltiin erityisesti yhteisten vastuutehtävien kuten keittiötöiden yhteydessä. Nuoria kannustettiin jakamaan tehtävät keskenään tasaisesti ja toisiaan avustaen. Havaitsimme nuorten kykenevän tähän hyvin itsenäisesti ja kehitystä tapahtui leirin ja tutustumisen edetessä.

Käytännönläheiset sosiaalisia taitoja käsittelevät teoriat oli helppo siirtää toimintaan. Onnistumisen kokemuksia ohjaajina saimme erityisesti ohjatuista ryhmäkeskusteluista. Hyvät aihevalinnat ja keskustelujen käynnistäminen antoi aktiiviselle ja kantaaottavalle ryhmälle mahdollisuuden ajatuksia herättäviin keskusteluihin. Kykenimme havaitsemaan ryhmän ja sen yksilöiden asettamat erityistarpeet sekä reagoimaan niihin varsinkin keskustelu tilanteissa.

Itsetunnon merkitys osana sosiaalisia taitoja jäi liian vähäiselle huomiolle leirin suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä puute nousi esiin myös leiriläisten antamasta palautteesta. Leirin aiheisältöjä sekä toteutusta ajatellen itsetuntoharjoitteiden vähäisyys oli erittäin keskeinen epäkohta. Lisäksi olisi tullut pureutua käsiteltäviin asioihin vielä syvemmin sekä antaa nuorille enemmän välineitä kohdata konkreettisia sosiaalisia ristiriitatilanteita.

Havainnoimme nuorten keskinäistä ja nuorten ja aikuisten välistä viestintää ja vuorovaikutusta. Oli selvästi havaittavissa nuorten antavan tilaa negatiivisesti tilanteeseen suhtautuville nuorille mahdollisesti välttääkseen ristiriitatilanteita. Leirille saapumisesta lähtien kullakin nuorella oli omanlaisensa asenne ja rooli leiriä ja muita leiriläisiä kohtaan. Roolin ylläpitäminen osoittautui joillekin hankalaksi. Tämä nousi esiin kaksoisviestintänä; vaikka mieli teki osallistua ja heittäytyä mukaan, esti

alkuperäinen rooli näin tekemästä. Meille ohjaajina oli tärkeää tiedostaa tämä ja pyrkiä näkemään asenteiden ja roolien taakse.

14.2 Sosiaalipedagoginen työote

Sosiaalipedagogiikka on käytännön toimintatiede, jossa korostuu pyrkimys muutokseen. Tavoitteenamme oli kehittää yksilöitä aktivoiva työmuoto, toiminnallinen leiri, jonka kautta nuori saa välineitä yhteiskuntaan kiinnittymiseen ja emansipoitumiseen. Leiri suunniteltiin ja toteutettiin sosiaalipedagogisella työotteella ja projektissa sovellettiin useita sosiaalipedagogisen työn menetelmiä. Sosiaalipedagogiset periaatteet toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys näkyivät leiriprojektissa vahvasti.

Leiriohjelman sisältö pyrki herättelemään nuorten omaa ajattelua sekä kohdentumaan nuorten arjessa esiintyviin kehittämisen paikkoihin sosiaalisten ja itsenäisen elämän taitojen osalta. Käytännönläheisten harjoitteiden ja konkreettisen toiminnan kautta nuoret aktivoituivat tarkastelemaan omia toimintamallejaan. Tämä näkyi varsinkin nuorten omissa sekä nuorten ja ohjaajien välillä käydyissä keskusteluissa. Nuoret osoittivat oma-aloitteellisuutta sekä rakentavaa kriittisyyttä tarpeellisiksi kokemissaan tilanteissa. Tulkitsimme tämän olleen osoitus avoimen ilmapiirin syntymisestä. Onnistuimme luomaan toimivan ja kehityskelpoisen työmuodon ja mallin, jota on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa. Havaitimme, että erilaisilla kohdennetuilla harjoitteilla ja muulla toiminnalla on mahdollista vaikuttaa nuorten ajatusmalleihin ja herättää heitä tarkastelemaan jo olemassa olevia toimintatapojaan. Näiden prosessien etenemistä tai niistä seuranneita vaikutuksia nuorten elämään on kuitenkin vaikea arvioida.

14.3 Arjenpedagogiikka

Lähestymistapamme arjenpedagogiikkaan oli varsin suoraviivainen. Koimme, että leirin arjessa tapahtuva kanssakäyminen ja yhteiset ohjatut ja vapaa toiminta sinällään oli päämäärätietoista ja tietoja kartuttavaa. Aikataulu ja leirin ohjelmallinen rakenne oli alun alkaen suunniteltu arjessa oppimisen näkökulmasta. Pienryhmissä suoritetuissa arkipäivän askareissa oli sekä suunnitelmallisen että tiedostamattoman oppimisen ulottuvuus. Esimerkiksi ohjeistettu ruokien valmistaminen edusti suunnitelmallista oppimiseen tähtäävää toimintaa, jonka sivutuotteena nuoret harjoittelivat vuorovaikutukseen liittyviä sosiaalisia taitoja. Palautteella on keskeinen merkitys yleisesti hyväksytyjen toimintamallien oppimisen kannalta. Muu leiriryhmä toimi palautetta antavana peilinä. On vaikeata arvioida leirille osallistuneiden nuorten oppimista, sillä sitä ei varsinaisesti kartoitettu mitenkään. Saatujen kokemusten arkeensiirto jäi nuorten omalle vastuulle. Lähtökohtaisesti voi kuitenkin todeta, että luomamme edellytykset olivat onnistuneet oppimisen kannalta.

14.4 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on yksi sosiaalipedagogiikan suuntauksista. Opinnäytetyössämme olemme soveltaen siirtäneet sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa toimintaan. Sosiokulttuurisen innostamisen yhtenä ydinajatuksena on luoda uusia vuorovaikutuksen foorumeja. Nykyisellään laitosten välinen yhteistyö on varsin pieni muotoista ja leiriprojektin avulla pyrimme luomaan mallin sen lisäämiseksi. Yksi projektimme tavoitteista oli kartoittaa ja mahdollisuuksien mukaan lisätä yhteistyötä nuorisokotien välillä Jyväskylän alueella. Yhteistyön lisäämisen kautta henkilöstön väliset kohtaamiset ja hiljaisen tiedon jakaminen mahdollistuisi. Leiriprojektin tavoitteet pureutuivat leirille osallistuvien nuorten arjessa esiintyviin haasteisiin sosiaalisten taitojen osa-alueella. Toiminnan kautta pyrittiin lisäämään nuorten tietoisuutta suhteessa omaan toimintaan.

Yhteistyölle asettamamme tavoitteet eivät toteutuneet kokonaisuudessaan. Leiriprojekti toteutettiin yhdessä kahden nuorisokodin ja niissä asuvien nuorten kanssa, mutta emme onnistuneet saattamaan nuorisokotien henkilöstöä yhteen siinä määrin kuin oli tarkoituksena. Syyt epäonnistumiselle olivat osittain meistä riippumattomia, vaikkakin vahvemmallalla markkinoinnilla ja panostuksella yhteistyötä olisi voinut tehostaa. Emme kyenneet perustelemaan näkemystämme yhteistyön tärkeydestä riittävästi. Sosiokulttuurisen innostamisen keskeiset tavoitteet osallistaa ja aktivoida ihmiset toimimaan yhdessä positiivisen muutoksen eteen suunnitelmallisesti toteutui. Toiveenamme on, että luomaamme leirimallia hyödynnetään tulevaisuudessa.

14.5 Yhteisökasvatus

Koko leirin kulun ajan tarkoituksenamme oli hyödyntää yhteisökasvatuksen periaatteita, joita ovat yhteinen suunnittelu, päätöksen teko sekä tehtävien ja velvollisuuksien hoito. On kuitenkin hankalaa toteuttaa yhteisökasvatusta perusteellisesti kun kyseessä on näin lyhyen aikaa yhdessä toimiva ryhmä. Poimimme teoriasta ja metodeista tilanteeseen sopivat toimintamallit ja sovelsimme niitä käytäntöön. Yhteisökasvatuksen tasa-arvoisuuden periaatteen mukaan ennen leiriä järjestetyissä tapaamisissa sovimme yhdessä osallistuvien nuorten ja ohjaajien yhteisistä pelisäännöistä. Kun säännöistä sovittiin yhteisesti, nuoret sitoutuivat toimimaan ryhmän yhteisen edun mukaisesti.

Kun ryhmällä ei ole ryhmällä ei ole aikaa sitoutua yhteen sille sopivalla nopeudella, jää sen kehitys alhaiselle tasolle. Vaikka leiriä edeltäviä tapaamisia järjestettiin, eivät kaikki leirille osallistuneet nuoret tavanneet toisiaan. Neljä leiripäivää eivät riittäneet nostamaan yhteisön kehitystasoa riittävän korkealle. Erityisesti ongelmia esiintyi ryhmän sisäisen kontrollin puutteena. Tämän takia jouduimme vastoin yhteisökasvatuksen periaatteita toisinaan palaamaan auktoriteettiseen ohjausmalliin arkirytmien sujumisen ja

oikeudenmukaisuuden periaatteen varmistumisen vuoksi. Tästä huolimatta koimme onnistuneemme luomaan nuorille mahdollisuuden vaikuttaa leirin kaikissa vaiheissa sekä säilyttämään keskustelevan ilmapiirin koko leiriprojektin ajan.

14.6 Ryhmäyttäminen

Leirille osallistuvien nuorten ryhmäkoon pienuudesta huolimatta ryhmäyttäminen osoittautui haastavaksi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoituksenamme tutustuttaa leirille osallistuvat nuoret toisiinsa jo ennen leiriä. Tämä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi yksiköiden aikataulullista syistä johtuen. Pienryhmätoiminnan keskeisen roolin vuoksi oli kaikista nuorista koostuvan suuren toimintaryhmän lisäksi oleellista luoda toimivia pienryhmiä. Suurimmaksi ryhmäytymisen haasteeksi kuitenkin nousi, että kahdesta eri nuorisokodista tulleiden nuorten määrä ei jakautunut tasaisesti suhteessa toisiinsa. Toisen nuorisokodin kautta tulleiden kahden nuoren oli hankalaa lähestyä neljää muuta nuorta, jotka olivat jo valmiiksi tottuneet toimimaan yhdessä. Lisäksi ryhmäytymiseen vaikutti suuresti nuorten oma asenne yleisesti koko leirille osallistumista kohtaan. Leirille osallistuminen oli vapaaehtoista ja valtaosa nuorista oli tullut leirille omasta tahdostaan lukuun ottamatta yhtä nuorta, joka oli velvoitettu osallistumaan leirille kasvatuksellisista syistä. Vastentahtoinen leirille osallistuminen ilmeni motivaation puutteena vaikuttaen myös ryhmäytymiseen. Nuorten erikäisyydellä ei sen sijaan vaikuttanut olevan merkitystä ryhmäytymisen toteutumiselle.

Nuorten laitoksissa syntyneet suhteet tulivat esiin myös pienryhmätoiminnassa. Pienryhmien kokoonpanoa suunnitellessa olimme pyrkinneet ottamaan huomioon nuorten persoonallisuuksien yhteensopivuuden sekä luoda pienryhmistä mahdollisimman heterogeenisiä. Totesimme kuitenkin epätasaisen osallistujajakauman ongelman toistuvan myös pienryhmissä. Aikataulullisten järjestelykysymysten vuoksi pienryhmät

suorittivat joitakin harjoitteita peräkkäisinä päivinä. Tämä aiheutti sen, että toinen pienryhmistä suoritti ryhmäyttävät- ja luottamusta lisäävät harjoitteet päivää toista ryhmää aikaisemmin, jonka vuoksi toinen ryhmistä kykeni paremmin toimimaan yhdessä koko leirin ajan.

Ajan myötä tapahtuvan luonnollisen tutustumisen sekä ohjattujen harjoitteiden kautta ryhmäytymistä kuitenkin tapahtui. Kahtena viimeisenä päivänä oli havaittavissa luontevaa kanssakäymistä nuorten kesken. Suhteessa leirin keston ja nuorten taustoista nouseviin haasteisiin nähden olimme melko tyytyväisiä havaitsemiimme positiivisiin muutoksiin ryhmän toiminnassa. Oman toimintamme kehittämiskohteiksi nousivat ryhmäyttämisharjoitteiden määrä ja laatu. Harjoitteita olisi pitänyt olla määrällisesti enemmän ja ne olisivat voineet olla sisällöltään monipuolisempia. Lisäksi aikataulu olisi tullut suunnitella niin, että molemmat ryhmät etenisivät harjoitteissaan samaan tahtiin.

14.7 Oman ohjauksemme arviointia

Ohjaajana toimiminen järjestämällämme leirillä oli meille molemmille suuri oppimiskokemus. Kokemattomuus tällaisen projektin järjestämisestä tuli selkeimmin esiin leiriläisten ryhmäyttämisessä sekä puutteellisena tiedon ja vastuun jakona. Emme kyenneet delegoimaan ohjaukseen ja leirin toteuttamiseen liittyviä tehtäviä muille leirillä mukana olleille ohjaajille tarpeeksi tehokkaasti. Myös harjoitteisiin ja toimintoihin liittyvä etukäteisinformointi jäi vähäiseksi. Samankaltaisiin projekteihin ja tutkimuksiin perehtymisellä olisimme voineet välttää ainakin osan näistä virheistä.

Ohjaajina onnistuimme yhteyden luomisessa leirille osallistuneisiin nuoriin. Tuttavallisesta ja välittömästä ilmapiiristä sekä kokemattomuudestamme huolimatta pystyimme säilyttämään ohjaajanroolin. Toimintojen ja harjoitteiden ohjeistaminen onnistui, vaikkakin joidenkin nuorten motivointi niihin

osallistumiseen oli enemmän kuin haasteellista. Heikoimmin motivoituneiden nuorten aktivointi yhteisiin toimintoihin synnytti ajoittain keinottomuuden tunteen. Linjauksemme mukaisesti velvoitimme kaikki nuoret osallistumaan toimintaan vähintään olemalla läsnä. Kyseisen linjauksen tarkoituksena oli aktivoida kaikkia nuoria osallistumaan tasapuolisesti innostuksen tasosta riippumatta. Leirillä olleiden harjoitteiden sisällöt käsittelivät monille hankalia teemoja, jonka vuoksi joihinkin harjoitteisiin osallistuminen toimijana ja kokijana olisi ollut liian raskas joillekin nuorista. Leirille osallistuvilla nuorilla oli monenlaisia vaikeita traumatisoivia elämäkokemuksia, joista meillä leirinjärjestäjinä ei ollut tarkempaa tietoa. Leirin lyhyen keston, käsiteltävien teemojen sekä rajallisten taustatietojen vuoksi emme kaikissa tilanteissa halunneet tai voineet velvoittaa nuoria osallistumaan heille selvästi liian raskaisiin harjoitteisiin. Joidenkin harjoitteiden esiin nostamien tunteiden kokeminen ja käsitteleminen olisivat vaatineet erilaisen tilanteen, ympäristön ja pidemmän ajan. Läsnäolo velvollisuuden kautta halusimme luoda tilanteen, jossa nuori voi havainnoida ja tarkkailla muiden nuorten toimintaa ja sitä kautta saada työvälineitä kohdata itselleen vaikeita asioita. Halusimme herätellä nuoria tunnistamaan, pohtimaan ja käsittelemään erilaisissa elämäntilanteissa vastaantulevia tunteita sekä osoittaa, että myös muilla on samankaltaisia kokemuksia, jotka voi jakaa ja joista voi keskustella.

Opinnäytetyön tekijöistä toinen oli leiri projektin ajan määräaikaisessa työsuhteessa toiseen projektiin osallistuvaan nuorisokotiin. Käytännössä hän oli leirin järjestäjän ja havainnoijan roolien lisäksi myös nuorisokodin työntekijänä vastuussa kahdesta leirille osallistuneesta nuoresta. Tämä moniroolisuus vaikutti koko projektiin häiritsevästi. Konkreettisin haittavaikutus oli, että ajatus nuorisokotien henkilökunnan kohtaamisesta ja yhteistyön lisäämisestä epäonnistui. Lisäksi moniroolisuus vaikeutti leirin järjestäjän ominaisuudessa toimimiseen keskittymistä. Alkuperäisen ajatuksen mukaan nuorisokodeista osallistuvien ohjaajien rooli oli toimia nuorten tuttuina turvaverkkona ja tukea meitä rajojen asettamisessa ja ylläpitämisessä nuorten elämäntilanteiden vankan tuntemuksen kautta. Näin ollen me leirinjärjestäjinä olisimme voineet keskittyä leiritoiminnan ylläpitämiseen ja tavoitteiden

saavuttamiseen. Moniroolisuuden vuoksi toisen meistä joutui jakamaan aikaansa nuorisokoti ohjaajan rooliin, jolloin leirinjärjestäjän roolille jäi vähemmän aikaa. Tämän vuoksi emme kyenneet tukemaan toisiamme ohjaajina parhaalla mahdollisella tavalla.

14.8 Aktivoiva osallistuva havainnointi

Leiriprojektin arviointi perustuu saamamme palautteeseen sekä havainnoimalla keräämäämme aineistoon. Toimintatutkimus eli aktivoiva osallistuva havainnointi osoittautui jo varhaisessa vaiheessa toimivaksi tiedonkeruumenetelmäksi. Toimintatutkimuksen onnistumisen kannalta keskeistä on päästä sisälle havainnoitavaan ryhmään ja sen kulttuuriin. Leiriä edeltävien kohtaamisten kautta oli hyvä ryhtyä syventämään vuorovaikutusta leirin aikana.

Havainnoimme leirille osallistuvia nuoria sekä Jyväskylän alueella toimivien nuorisokotien välillä olemassa olevaa yhteistyötä projektin kaikissa vaiheissa. Havainnointi suunnattiin omien opinnäytetyön tekemisen näkökulmasta kumpuavien sekä nuorten ja muiden osallistujien taholta esiinnousseiden tavoitteiden pohjalta. Keskisiä havainnoitavia asioita olivat erityisesti leiriprojektiin eli toimintatutkimukseemme osallistuneiden jäsenten vuorovaikutus sekä mahdollinen sosiaalisten- ja itsenäisen elämäntaitojen kartuttaminen kohdennetun leiritoiminnan avulla. Havainnointi oli jatkuvaa ja sitä tapahtui sekä ohjatun että vapaan toiminnan aikana.

Tehtyjä havaintoja kirjattiin päivän mittaan ylös ja niistä keskusteltiin aina sopivan tilaisuuden tullen. Tekemiemme havaintojen pohjalta reagoimme esille tulleisiin asioihin tarpeen mukaan välittömästi. Leirin aikana purimme päivän tapahtumat ja havainnot kunkin päivän päätteeksi sekä nuorten että ohjaajien kanssa.

Toimintatutkimuksen tulosten näkökulmasta keskeisenä kehittämisen kohteena esille nousi entistä tarkempi havaintojen kirjaaminen. Lisäksi havaintojen objektiivisuutta olisi voinut lisätä hyödyntämällä muiden leiri projektissa olleiden ohjaajien tekemiä havaintoja järjestelmällisemmin. Muiden ohjaajien tekemien havaintojen koonti rajoittui lähinnä leiripäivien päätteeksi käytyihin vapaamuotoisiin purkukeskusteluihin. Olisi ollut hyvä ohjeistaa selkeämmin kaikki mukana olleet ohjaajat havainnoimaan leiriprojektin kulkua asettamiemme tavoitteiden näkökulmasta. Tällöin mukaan olisi saatu oman aktiivisen havainnoinnin lisäksi myös passiivisen havainnoitsijan näkökulma.

14.9 Käytännön kehitysideoita

Nuorilta ja yhteiskumppaneiltamme saamamme palautteen mukaan tämän kaltaista leiritoimintaa kaivataan Jyväskylän seudulla. Vaikka koimme onnistuneemme useilla projektin osa-alueilla, kehittämisen paikkoja jäi lukuisia. Etukäteisvalmisteluiden osalta erityisesti nuorten leiriä edeltävään tutustumiseen olisi pitänyt panostaa enemmän. Vaikka syyt ennakkotapaamisten epäonnistumiselle olivatkin meistä riippumattomia, olisi meidän leirin järjestäjinä tullut perustella näiden tapaamisten merkitystä yhteistyökumppaneille entistä selkeämmin. Toisena ratkaisuna ongelmaan olisi ollut aikaistaa suunniteltua aikataulua ja näin jättää enemmän aikaa leiriä edeltäville valmisteluille.

Leirin sisältöjen suunnittelun keskeisin puute oli itsetuntoon liittyvien harjoitteiden puuttuminen lähes kokonaan. Kirjallisuudessa itsetunnosta puhuttaessa mainitaan usein sen saumaton yhteys sosiaalisiin taitoihin. Heikko itsetunto vaikuttaa estävästi erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Tämän vuoksi itsetuntoa vahvistavien harjoitteiden määrää olisi tullut lisätä reilusti. Muutkin harjoituksen olisi tullut suunnitella huolellisemmin ja miettiä niiden käytännön toteutusta leiripaikan tiloissa ja ympäristössä. Harjoitteiden

purkuun olisi tullut käyttää enemmän aikaa ja purkutilanteet olisivat voineet olla tavoitteellisemmin ohjattuja.

Harjoitteiden lisäksi olisi ollut tarpeellista antaa nuorille konkreettisia välineitä erilaisissa ristiriita- ja konfliktitilanteissa toimimiseen. Aihealueen pohjalta käydyt keskustelut olivat sinällään hyödyllisiä, mutta eivät riittäviä. Kaiken kaikkiaan kunkin sisältöalueen asiat olisi ollut syytä käydä läpi perusteellisemmin.

Kaiken leiritoiminnan onnistumisen kannalta ryhmäyttäminen on ensisijaisen tärkeää. Oman leirimme osalta emme onnistuneet toteuttamaan ryhmäyttämistä niin hyvin kuin olisi ollut mahdollista. Ryhmäyttämiseen käytetty aika ja menetelmät olivat riittämättömiä ja suunnittelu puutteellista.

Varsinaisen ohjaustyössä olisimme voineet hyödyntää muita ohjaajia enemmän. Delegoinnin avulla olisimme voineet jakaa arjen ja toimintojen ylläpitoon liittyvää työmäärää, jolloin meille olisi jäänyt enemmän aikaa havainnoinnille. Lisäksi olisi ollut järkevää hyödyntää muiden ohjaajien tekemiä itsenäisiä havaintoja tehokkaammin. Emme informoineet muita ohjaajia riittävästi ennen toimintatuokioita ja näin tarjolla olleita voimavaroja ja ammattitaitoa ei hyödynnetty riittävästi. Myös toisen leirinjärjestäjän rooli nuorisokodin ohjaajana vaikeutti toimimista opinnäytetyön tekijän ja havainnoijan rooleissa. Varsinkin, jos leirinvetäjillä on vain vähän kokemusta kohdennetun leiritoiminnan järjestämisestä ja havainnoinnista, olisi järkevämpää keskittyä toimimaan vain yhdessä roolissa kerrallaan. Roolien rajaaminen osoittautui hankalaksi ja se tuli esiin esimerkiksi tilanteissa, joissa toiminnan vetämiseen suunniteltu aika kului oman nuoren ohjaamiseen.

Leiritoimintaa toteutettaessa olisi hyvä olla olemassa valmiita varasuunnitelmia yllättävien tilanteiden kuten sääolosuhteiden muuttumisen

varalle. Myös aikataulujen tulee olla joustavia ja niihin tulee pystyä lisäämään täyteohjelmaa tarvittaessa.

Järjestämämme leiri oli ensimmäinen tämän kaltainen lastensuojelulaitosten kanssa yhteistyössä toteutettu projekti Jyväskylän seudulla. Kuten jo aiemmin totesimme, on tämän kaltaisen leiritoiminnan avulla mahdollista vaikuttaa nuorten elämisen taitoihin ja toivommeikin että luomaamme valmista mallia hyödynnettäisiin myös jatkossa.

15 LOPUKSI

Haluamme kiittää Lotilan ja Palokan nuorisokotien henkilöstöä yhteistyöstä ja ammatillisesta tuesta leiriprojektin aikana. Lisäksi kiitämme mukana olleita sosionomiopiskelijoita kiinnostuksesta projektiamme kohtaan ja suuresta avusta ohjaustyössä. Jyväskylän ammattikorkeakoulua haluamme muistaa kiitoksella joustavuudesta jota ohjaavat opettajat ovat osoittaneet toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksen eri vaiheissa.

Projektin rahoittajille Jyväskylän Nuorisoasian keskukselle sekä Jyväskylän maalaiskunnan kulttuuri- ja nuorisopalvelulle kiitokset taloudellisesta tuesta leiritoimintaamme kohtaan. Partiokolkan edullisesta vuokrauksesta kiitämme Keski-Suomen Partiolaisia.

Eriyisen suuret kiitokset kaikille leirille osallistuneille nuorille. Ilman heitä projekti ei olisi ollut mahdollinen.

Tiina Savolainen ja Anna Kosunen

LÄHTEET

- Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere. Tammer-paino Oy.
- Ahto, A., Mikkola, P., 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto.
- Bardy, M. 1989. Uhkat, uhrin ja arjen sankarit lastensuojelu tutkimuksen valossa. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 2/1989. Helsinki. Valtion painatuskeskus.
- Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.
- Esko, M., 1981. Myytit ja muutokset – perheen voima. Mannerheimin lastensuojelu liitto, lapsiraportti A 35. Valkeakosken kirjapaino.
- Himberg, L., Jauhiainen, R. 1998. Suhteita – Minä, me ja muut. Porvoo. WSOY.
- Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R., Vidjeskog, J. 1992. Psykologia 2. Kehittyvä ihminen. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S., & Remes, P., & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino.
- Hägglund, T., Katajamäki, M., Taipale, V., Pylkkänen, K. 1979. Nuoruus vai hulluus. Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen vuosikirja 1. Jyväskylä. Gummerus.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. 1999. Kuopio. Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Jokinen, A., Suoninen, E. 2000. Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Jyväskylä. Gummerus.
- Jyväskylän maalaiskunnan internet-sivusto. 2005. Viimeksi päivitetty 04.04.2005. <http://www.jklmlk.fi/default.asp?link=927.5>

- Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki. Painatuskeskus Oy.
- Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Kiljunen, R. 1983. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisuja: Helsinki
- Koivunen, H. 1997. Hiljainen tieto. Otava, Keuruu
- Krause, K. & Kiikkala, I., 1996. Hoitotieteellisen tutkimuksen peruskysymyksiä. Tampere: Tammer-paino oy.
- Kurki, L., 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammerpaino Oy.
- Kyrönseppä, U., Rautiainen J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Lehtovirta, M., Huusari, M., Peltola, L., Tattari, K. 1997. Kasvurenkaita. psykologia ja kehityspsykologia. Porvoo. WSOY.
- Mikkeli-yhteisön internet-sivusto.<http://www.mikkeliyhteiso.com/art2.html>
- Mikkola, M., Helminen, J. 1994. Lastensuojelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Notter, L-E. 1983. Hoitotyön tutkimuksen perusteet. WSOY. Juva.
- Niiniluoto, I. 1991. Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. Valtion painatuskeskus: Helsinki.
- Nurminen, R. 2000. Hiljainen tieto hoitotyössä. Helsinki. Tammi
- Pulkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Keuruu: Kustannusyhtiö Otavan painolaitokset.
- Puonti, A. & Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Stakes. Tutkimuksia 133. Helsinki.

Rautiainen, J-M. 1998. Lastenkasvatus välittää heikosti arjen osaamista. Sosiaaliturva 15, 15-16.

Sallila, p. & Vaherva, T. 2001. Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. Vuosikirja. Gummerus kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Stakes. Tiedotteet. Hiljainen tieto. Viimeksi päivitetty 03.11.2002.
<http://www.stakes.fi/tiedotteet/2000/95.htm>

Tuomi, J.& Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 73, 83-85. Gummerus kirjapaino oy. Jyväskylä.

Vesikansa, S. & Wikholm, M. 1986. Yhteisökasvatuksen soveltamisesta. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Liite1

TAUSTATIETO LOMAKE

Ikä _____

Sukupuoli _____

Oletko aiemmin osallistunut kesäleiritoimintaan?

KYLLÄ / EI

Jos olet osallistunut, mikä oli leirillä parasta?

Mistä et leirillä pitänyt?

Mitä haluaisit kesäleirillämme tehdä? Kaikki toiveet ja ajatukset ovat tärkeitä.

Mitä et haluaisi tehdä?

Onko sinulla jotain erityistaitoa? Missä olet
hyvä? _____

Ruokatoiveesi leirillemme

ARJENTAIDOT

Osaatko valmistaa ruokaa?

KYLLÄ / EI

Mitä ruokia osaat valmistaa?

Oletko tehnyt muita kotitöitä (esim. siivous, pyykinpesu)

KYLLÄ / EI

Mitä kotitöitä olen tehnyt?

Kuinka paljon rahaa saat käyttöösi kuukauden aikana? _____e

Onko tämä summa mielestäsi riittävä?

KYLLÄ / EI

Jos ei, kuinka suuri summa mielestäsi olisi riittävä? _____e

Kuinka sen käyttäisit?

SOSIAALISET TAIDOT

Onko sinun helppo tutustua uusiin ihmisiin?   KYLLÄ / EI

Mikä on hankalinta tutustumisessa?

Onko sinusta mukavampaa olla isossa porukassa tai kavereiden kanssa vai viihdytkö enemmän yksin? Miksi?

Kuinka toimit riitatilanteissa esim. kavereittesi tai aikuisten kanssa?

Luettele ainakin kolme hyvää ominaisuutta joita arvelet ihmisten sinussa arvostavan

---

Mikä on sinussa parasta?

AJATUKSIA ITSENÄISESTÄ ELÄMÄSTÄ

Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia ja toiveita sinulla on? Missä näet itsesi kun olet 19-vuotias?

Onko jotakin mikä mietityttää tai huolestuttaa sinua itsenäistymisessä?

Kuinka nuorisokodissa jossa nyt asut mielestäsi harjoitellaan itsenäisen elämän taitoja?

Kiitos vastauksistasi!

Leiriaikataulu

Liite 2

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai
8.30		Herätys	Herätys	
8.30		Aamiaisen esille laitto 1.ryhmä	Aamiaisen esille laitto 2.ryhmä	
9.00		Aamiainen	Aamiainen	Herätys
		Aamutuokio/päiväohjelma	Aamutuokio/päiväohjelma	Aamiainen
10.00		Toiminta 2.ryhmä Luottamusharjoituksia - sokko-ohjaus - huojuttaminen - aurinko - omat voimavarat	Toiminta 1.ryhmä Luottamusharjoituksia - sokko-ohjaus - huojuttaminen - aurinko - omat voimavarat	Yhteistoiminta Leirikisat
n.11.00		Lounaan valmistus 1.ryhmä	Lounaan valmistus 2.ryhmä	Lounaan valmistus
12.00		Lounas Makkarakeitto/pannari	Lounas Moussaka/marjapiirakka	Lounas Pasta-kanasalaatti
13.00	Saavutaan leirille - päiväkahvi ja huoneisiin jako - huonejako ja leirisäännöt	Yhteistoiminta - itsenäistymisrata	Yhteistoiminta - rymyski - viesti - vesisota	Toiminta - leirikeskusten siivous
	Toiminta - lankarulla - jatka lausetta-kortit - neljä totuutta., yksi valhe - sylipeli	Päiväkahvi	Päiväkahvi	Päiväkahvi Palautekeskustelu
15.00		Toiminta - Rata jatkuu	Toiminta - Uinti	Kotiin lähtö
n16.00	Päivällisen valmistus yhdessä	Päivällisen valmistus 2.ryhmä siivous 1.ryhmä	Päivällisen valmistus 1.ryhmä siivous 2.ryhmä	
17.00	Päivällinen pitsa	Päivällinen kinkkukiusaus	Päivällinen makaronilaatikko/ porkkanaraaste	
	Vapaa hetki	Vapaa hetki	Vapaa hetki	

18.30	Toiminta - Ryhmäytys - seitti-peli - kolme jalkaa maassa	Toiminta - kuunteluharjoitus - iltaohjelman tekoa	Toiminta - itsensä ilmaiseminen - vuorovaikutus harjoituksia
19.30	Vapaata saunomista/peseytymistä	Vapaata saunomista/peseytymistä	Vapaata saunomista/peseytymistä
20.30	Iltapalan esille laitto ohjaajat Nuotion sytytys	Iltapalan esille laitto ohjaajat Nuotion sytytys	Iltapalan esille laitto ohjaajat Nuotion sytytys
21.00	- Iltapala: Tikkupullat - Iltanuotio - Käydään päivän tapahtumat läpi - Mahdollista iltaohjelmaa nuorilta ja ohjaajilta	- Iltapala - Iltanuotio - Käydään päivän tapahtumat läpi - Mahdollista iltaohjelmaa nuorilta ja ohjaajilta	- Iltapala - Iltanuotio - Käydään päivän tapahtumat läpi - Mahdollista iltaohjelmaa nuorilta ja ohjaajilta
23.00	Huoneisiin	Huoneisiin	Yöjutustelut ja yöinti
23.30	Hiljaisuus	Hiljaisuus	

Leirin toimintojen tarkempaa kuvausta

Jatka lausetta -kortit

Kullekin osallistujalle jaetaan kortti jossa lukevaa lausetta henkilön tulee jatkaa itseään kuvaavalla tavalla.

Sylipeli

Sylipelissä leikkijät istuvat vierekkäin ringissä. Leikkijöitä ohjaa leikin ulkopuolella oleva henkilö, joka pyytää esimerkiksi niitä joilla on punaiset sukat liikkumaan viisi vasemmalle. Tällöin kaikki ne leikkijät, joilla on punaiset sukat liikkuvat omalta paikaltaan viisi paikkaa vasemmalle. Jos paikalla sattuu jo istumaan leikkijä, on siirtyjän istuttava tämän syliin.

Karhunkaato

Karhun kaadossa pelaajat ovat ringissä pitäen toisiaan käsikynkässä. Ringin keskellä on pystyssä halko. Pelaajat yrittävät saada toiset kaatamaan halon vetämällä vieressä olevia pelaajia kohti halkoa. Yhteistyöstä tekemällä ryhmä pelaajia voi taktikoida muut pelaajat pois pelistä.

Seitti

Erilaisista köysistä sitomalla muodostetaan verkko joka on viritetty kahden tolpan väliin seittimäisesti. Tarkoituksena on nostaa jokainen nuori seitin läpi jostakin sen raoista. Muut ryhmän jäsenistä pitivät huolen siitä, ettei nostettava pääse putoamaan tai muutoin satuttamaan itseänsä.

Huojuttaminen

Yksi osallistujista on takana vastaanottajana, toinen edessä ja kolmatta huojutetaan heilurinomaisesti vastaanottajien välissä.

Viisi jalkaa, kolme kättä

Tässä pelissä ryhmä rakentaa itsestään patsaan, jolla on eri vaiheessa tietty määrä jalkoja ja käsiä maassa. Harjoitteen aikana ryhmän jäsenet eivät saa irrottautua fyysisestä kontaktista toisiinsa.

Neljä totuutta, yksi valhe

Ryhmässä kukin vuorollaan kertoo itsestään neljä tosiasiaa ja yhden valheen. Muut ryhmän jäsenet pyrkivät arvaamaan mikä väittämistä on valhe. Valheen löytyessä asianomaisen piti myöntää se heti.

Kuuntelemisharjoitus

Harjoitus toteutetaan pareittain kuuntelijan ja kertojan rooleja vuorotellen. Parin toisen jäsenen alkaessa kertoa valitsemaansa tarinaa toinen ei kuuntele ja myös näyttää sen eleillään. Toisessa vaiheessa kuuntelija keskeyttää kertojan aloittamalla oman tarinan kertomisen. Viimeiseksi kuuntelija kuuntelee kertojan tarinan osoittaen kiinnostuksensa tarinaa kohtaan. Jokaisen vaiheen jälkeen keskustellaan harjoituksen aikana esiin nousevista tuntemuksista.

Rymyski

Tässä pelissä pelaajat muodostavat kaksi joukkuetta, joiden tavoitteena on saada pallo vastustajan maaliin. Maaleina toimivat kepeillä merkityt pienet neliöt kentän molemmissa päissä. Palloa saa kuljettaa haluamallaan tavalla vastustajan pyrkiessä ryöstämään sen keinolla millä hyvänsä. Ainoana sääntönä on, ettei muita pelaajia saa satuttaa.

(Aalto, M., 2000)

Liite 4

Itsenäistymisrata

Rata alkaa yhteisellä ohjauksella radan sisällöistä ja suorittamistavasta. Kesto noin ½ tuntia.

Radan kulku:

1. rasti

- Nuori päättää mitä aikoo tulevaisuudessa tehdä (opiskelu, työ jne.)
- Nuori ryhtyy hankkimaan omaa asuntoa. Rastilla käydään läpi erilaisia vaihtoehtoja joiden kautta asunnon voi hankkia.

2. rasti

- Rastilla kerrotaan normaalit Kelan ja sosiaalitoimen maksamat tuet opiskelijalle/työttömälle nuoren valitseman vaihtoehdon mukaan.

3. rasti

- Rastilla annetaan eri vaihtoehtoja vapaista asunnoista, joista nuoren pitää valita itselleen sopiva.

4. rasti

- Rastilla esitellään erilaisia vaihtoehtoja kuukaudessa saatavan rahan käytölle (vaatteiden osto, ruuan osto). Ostoksille on annettu esimerkki hintoja. Nuori valitsee mitä hän haluaa ostaa.

5. rasti

- Rastilla veloitetaan erinäisiä laskuja, jotka nuoren pitää maksaa. Asuntotyyppistä riippuen vuokran lisäksi nuoren pitää maksaa vesi- ja sähkölasku sekä puhelinlasku.

6. rasti

- Nuori kirjoittaa jonkin lämpimän ruoan reseptin.

7. rasti

- Tarkistetaan raha- ja ruokatilanne. Kuukausi on puolessa välissä.

8. rasti

- Veroitetaan loppukuun ruokaraha. Käydään läpi muita mahdollisia hankintoja.

9. rasti

- Lasketaan yhteen ostokset ja maksetut/maksamattomat laskut sekä jäljelle jääneet rahat.

10. rasti

- Käydään yhdessä läpi rata ja sen aikana tehdyt ratkaisut. Jaetaan nuorille paketti, jossa kerrotaan Kelan tuista ja asuntomarkkinoista.

